

Jüriöö Vello:

„Õga valla juhi’ ja valla-valtsusõ liikmõ’ saava’ uma iihkujoga latsilõ näüdäda’ seto keele pruukmisõ võimalikkust ja vajadust õgah olokõrrah.”

lk 3

Kriisi Tarmo:

„Kultuur luu ettevõtlusõlõ eeldusi, tege vallalõ turgõ, meelütäs külälisi ja om samah eis’ erilinõ jago ettevõtlusõst.”

lk 10

Variksoo Elena:

„Mi tervidä kõiki setokõisi Eestih, meil om väiga’ ikäv ja mi soovi, õt koroona- taud lõpõsi’, õt mi saasi’ kõik ütstõist nätä’ ja üsätä’.”

lk 11

Setomaa

Hind 1 euro

Oktoober 2021, nr 10 (383)

Välläandmist tugõ Setomaa Kultuuriprogramm

Vahel Setomaa valla leht

100 aastat Seto Kongresse

XIII Seto Kongress toimu Verskah kultuurikeskusõh 9. oktoobril 2021.

KAUKSI ÜLLE

Hummogu kellä 10 aigu kogo-nõsi hümni laulma ümbre 70 saadigu ja paarkümmend külälist. Saal om kõrdapiteh seto rõivil inemisi pia täüs, aga ku tulõva’ miilde varahappa olnu’ kongressi 100 saadikuga, tundus rahvast vähäldasa. Pääv-kõrda ja otsustõ eelnõusit kaiõh tundus, õt innitsidõ kongresse otsusõ’ omma’ inämbüste täüde viid ja nii suuri otsussit nigu hindä rahvast kuulutaminõ vai lipu vastavõtminõ kavah olõ-i.

Pikält päävanõmbast olnu Hörna Aare kõnnõst SKVK tüüst kongresse vahel tulõ vällä, õt parhilla’ om saiskunu taudiolu-kõrra peräst Petseri poolõga kuuhtüü ja ültse kinni olõva piiri peräst omma’ kogokunna’ erälde. Ka Siberi setodõga om kuuhtüü läbi arvudivõrgu.

Järvelilli Rein pruum sõnastada’ setost olõmisõ põhja, mia om kuuuh nii vereliinist ku hindätiidmisõst. Laaneotsa Annela jaga kogõmuisi latsi-kooli pidämisõst Talinah ja rõhutas rutiini ja loovusõ tähtsüst ni kaasaoga vana perimüse seostamisõ tähtsüst. Raudoja Ahto kõnõlas Seto Instituudi tegemistõst ja ütles läbi lille, õt rahha om tüü jaoss vähä ja olõ-i mano tulnu.

Kudre Raul lõüd õigustatult, õt Setomaa vald om seto kultuuri edesikandumisõlõ hõste mõonu. Timmo Margus rõhutas rahva püüsumisõlõ ettevõtlusõ ja mahemajandusõ tähtsüst. Sarja Urmas tutvustas Setomaa Edendüsfondi ku ütte Setomaa edendäjät ni soovitas fondi tugõda’. Tegeldäs otsustõ ja memorandumi eelnõudõga, tutvustadas, hääletädäs.

Huvitava’ omma’ välähpuul Setomaad tegutsõvidõ kogo-kundõ sõnavõtu’. Noormetsa Maria kitt Tarto setodõ tegutsõmislusti, ka nuuri om. Ristimäe Raivo kõnõlas Põlva Seto Seldsi kooridõ aktiivsust. Nassari Elvi ütles, õt Talina puul om rassõ nuuri mano lõüidä’ ja Vabaõhumuuseumi seto talost olõ-i viil kujonõnu seto kultuuri koto Talinah, nigu võinu’. Toomiku Siiril, kõnõlõ-jal Võro kogokonna puult, jakkus huumorisuunt ja tä kitt, õt nimä’ omma’ Võroh sallidu, nä küsü-i rahha kultuurimaja Kan-

XIII Seto Kongressil valit Vanõmbidõ Kogo.

Sundelli Harri pilt

nõl käest ja esinese’ õks, kohe aga kutstas.

Siberi setodõ tervitüs tulõ videosilla kaudu ja vaimuh kaemi üle ülesehitet vahtsõ kerigu, muuseumi, kultuurimaja, raamadukogo ja võtami vasta umastõ tervitüse’. Majaku Helju tuu tervüsi Petseri poolõ päält. Sääl loetas setosit üle ja pandas kirja vähämbüsrahvusõna.

Otsusõ’ võetas üte helüga vasta, Vanõmbidõ Kogo kandidaadi’ kullõldas ar’ ja valitas volikogo. Saarõ Vellost saa SKVK päävanõmb.

Kõgõ radikaalsõmb rep-liik tull’ 75. aasta sünnüpäivä pidänu Hao Paalilt, kiä soovit’ Seto passõ vällä andma naada’.

Sõogi man jakku jututamist ja laulmist ni ütteütlemist viil üts jago!

Ku viil noorõ’ ka inämp seto kiilt kõnõlõma saia’, om rahval esiki võimalus valgõ päiv ar’ nätä’!

SKVK päävanõmbast sai Saarõ Vello.

Sundelli Harri pilt

Seto Kongressi Vanõmbidõ Kogo (SKVK)

- Seto Kongressi Vanõmbidõ Kogo valiti 9. oktoobril 2021.
- Vanõmbidõ Kogo liikmõ’ omma’:

Ahvena Marika
Grünbergi Maria
Hörna Aare
Järvelilli Rein
Kalkuni Andreas
Kudre Raul
Leima Aarne
Matvei Arvi
Nassari Elvi
Ristimäe Raivo
Saarõ Vello
Timmo Margus
Vabarna Jane

- Päävanõmb om Saarõ Vello.
- Kuna Timmo Margus om tiidä’ andnu, õt tä piatas Seto Kongressi Vanõmbidõ Kogoh uma liikmõst olõki, sis päävanõmb määräs timmā asõndama edimädse varuliikmõ Sarja Urmasõ.

Hüä seto rahvas!

Om tähtsä, õt ti loedõ šood kirost, a viil tähtsämb om lukõ Setomaa aolehte. Tähtsä tuuperäst, õt hařotada' ni hoita' alalõ umma kodost seto kiilt, midä kuuld jo veiga veidõ ni mia häõs kipõstõ, ku timmä õi kõnõlda'. Nätäl inne XIII Seto Kongressi oll' Seto Kultuuri nätäl (3.–9. oktoobri), mia kuts üles setoset kõnõlõma inämb seto keeleh, kandma seto rõi-vit, kõütmä umma õgapääväello nii kotoh, latsiaiduh, koolih ku tüütegemisõ man seto kultuuriga. Seto kultuuri nädälil sai nuursootska Operi Rainiga üle kaetu kol' Setomaa kuuli – Verska, Miktämäe ni Meremäe. Uma kultuuri tundminõ om Setomaal õks tähtsä ja tuud tähtsüst tunnõdõ viil inämb aastakidõ peräst. Aitumma kooliperrilõ vastavõtmast ni latsilõ kullõmast ja üteh tegemäst!

Hüä miil om, õt Reegi majah saava' Palmi Silvi oppamisõl seto keele tiidmisi latsõvanõmba' ni kasvataja', kiä' omma' kõüdet seto latsiaia rühmaga. Niisamata kitä Kül-viku Helenit, kiä tutvustas seto kultuuri Erasmus projekti kokkosaamistõl tõisilõ umakultuuri rahvilõ üle ilma. Võro maakunnah om kats kultuuriruumi – võro ja seto, mõlõmbal omma' uma kultuuri ja keele nädäli'. No' om meil võimalus ütstõõsõlt inämb oppi' ni põhjust kokko saia'. Seto kultuuri nädälil tei võrokõisilõ vallahõ uma kultuurivärehti Saabolda küläh, õt jaka' seto kultuuri rikkuisi ni kõnõlda' setodõ katõ kalendri perrä elämisõst. Tahsamah oll' ka edimäne Kroonikogo kokkosaaminõ ni vahtsõ Seto Kuningriigipäävä toukaminõ. Sootskidõ käest õks küüstäs kõgõ, õt koh ti elät vai valitsõt. Õga sootska vastas tuu pääle õks ummamuudu, a ma' saa kimmält üldä', õt mu jaost om parhilla' tuust kotsõst Hingla talo Saaboldah.

Mihkklipäiv 2. oktoobril Talinah Eesti Vabõhumuuseumih seto talo man oll' kimmäs sündmus, mia tõi kokko seto' päällinast, Setomaalt ja muialt. Oll' viländ ilo iskjit ni päältkaejit. Ilo lats edesi viil Heliste Leida ja Leelokandja' plaadi kaejatsil.

Eesti Vabariigi presidendi Kaljulaidi Kersti viimäne visiit Setomaalõ, 100 aastakka Seto Kongressist ni Setomaa ettevõtjidõ avustaminõ oll' oktoobrikuu vaest märgilidsõmba' tegemisõ'. Eesti Vabariigi president Kaljulaidi Kersti avvusf uma amõtiaõ viimätsel nädälil Setomaad visiidiga Treskihe, õt nätä' Vabarna Jalmar iistvõtmisõl luudu vahtsõt kontsertlavva ja kokko saia' valla esindäjidõga ni tõisiga, kiä' umal amõtiaõl kuuhtüüd tei'. Hüä' soovi' ni teno' saiva' üteh antu ni kuninga sõnalisõ Valgu Meele sõnnoga tähtsä' teema' presidendi aastagal kokko vöödõt. Tehnä võimalusõ iist kokko saia' ni ummi mõttit jaka'!

Edimätses Kongressist Petserih ni perrenimmi saamisõst om müüdä 100 aastakka. XIII Seto Kongressil kõnõldi kultuurist, perimuse püüsümisõst ni hindämäärämisõst, Setomaa umavaltsusõ rollist majandusõ ni kultuuri püüsümisõ hoihtjana. Ka päält 100 aastakka jääs püüsümisõ teema „Seto rahvas, Setomaa, Seto Kongress – kuis edesi?“

Edesi kaesõ' ja toimõtasõ' kol' aastakka ka vahtsõ Seto Kongressi Vanõmbidõ Kogo liikmõ': päävanõmb Saarõ Vello ni Hörna Aare, Ristimäe Raivo, Ahvena Marika, Järvellilli Rein, Grünbergi Maria, Kalkuni Andreas, Vabarna Jane, Matvei Arvi, Leima Aarne, Kudre Raul, Nassari Elvi ja Sarja Urmas.

Setomaal eläs pallõ ettevõtlikkõ inemisi, kiä' omma' loonu' umma kodopaika ka uma' ettevõttõ' ja tüükutusõ'. Õks tuuperäst, õt jäää' kodokanti elämä vai hoita' kõüdüst Setomaaga. Setomaa Turismitaloh jaeti ettevõtlustunnus-tuisi. Ütsjago ettevõtmisi paistus ka hõste vällä ni ka nuu' inemisõ', kiä' Setomaal umma asja ajasõ'. Pallõ õnnõ, Virro Kersti, Tuisu Mikk, Tulbi Aime ja Neeme, Raudoja Ahto ni Vabarna Jalmar!

Peko hoitku' ti ettevõtmisi ni kaitsku' nii hüvvil ku ka kehvembil päivil! Soovi edenemist ni tarkust ka tõisilõ Setomaa ettevõttilõ, oppajilõ, nõvvuandjilõ, toetajilõ!

Üttehoitmist, tervüst, kimmüst!

VABARNA JANE,
ülembsootska

XIII Seto Kongress Verskah 9. oktoobril 2021.

Sarapuu Indreku pilt

XIII Seto Kongressi märgokiri

9. oktoober 2021

Täämbä, ku om müüdä sada aastakka edimätses Seto Kongressist, mi mõtlõ tenoga ummi vanavanõmbidõ pääle, kiä' omma' hoihtnu' mi jaos alalõ seto keele ja kultuuri, kiä' omma' hoihtnu' ello Setomaal. Mi mõtlõ tenoga kõigi setokõisi sõpru ja toetajidõ pääle, kiä' omma' meid avitanu'. Sükäv kumarus.

Mi kutsu üles kõiki nii Setomaal ku ka' muial elävit inemisi, kinkõl omma' juurõ' Setomaal ja seto kultuurih, uhkusõga' tunsamma hinnäst setos. Pangõ' hinnäst rahvalugõmisõ aigu kirja, õt kõnõlõt umma vanavanõbidõ kiilt.

Minge' mõnõ seto seldsi liikmõs, leoloparki laulma vai teke' vahtsit setokõisi klubisil üle ilma. Angõ' ütstõõsõlõ ummist tegemisist tiidä' ja saagõ' umavaihõl kokko.

Hoitkõ' seto kultuuri hindä seeh ja hindä ümbre eloh.

Nakas pääle UNESCO põliskiili dekaat, ku üle ilma pandas rõhku toolõ, õt jääsi' püsümä elorikkus ja põlidsõ' keele'. Mii', setokõsõ', lupa hoita' umma kiilt ja avida tõisil hoita' näide kiilt. Mi lupa, õt mi võta osa Eesti ja kõõ ilma põlitsidõ kiili püsümä jäämisõlõ suunat tegemisih. Õga seto võtt uma süameasas kõnõlda' õgal trehvämisõl seto kiilt, lukõ' ja kirota' seto keeleh, oppi' eis' ja opada' latsilõ ja noorilõ seto kiilt.

Hüä' sõbra', kiä' ti kaet ja proomit setokõisilõ abis olla' seto kultuuri hoihtmisõ ja arõndamisõ man Setomaal – mi looda, õt ti väsü-üi ar' meid tähele pandmast ja meid toetamast. Umalt puult mi lupa, õt mi avida õks hoita' Eesti kultuuriroomi rikkust ja mi toeda kõiki tõisi rahvit näide kultuuri hoihtmisõl ja arõndamisõh näide kodokandih.

Suuri lootuisiga mi kae täämbätsi nuuri ja latsi poolõ Setomaal ja õgal puul üle ilma. Ti olõt nuu', kinkõlda' jää-äi püsümä seto kiil ja kultuur kolmõkümne, saa, tuhandõ aastaga peräst. Mi pallõ teid olla' ka seto seltse, klubidõ, organisatsioonõ, leeloparkõ tegemisi seeh. Võtkõ' sõbrakõsõ' üteh ja teke' uma klubi vai selt ja olgõ' kuuh seto kultuurih. Mi pallõ teil uuri' umma suguharro, umma kodokotust, terveht Setomaad ja panda' mano uma põlvkunna luu' ja anda' nuu' edesi.

Täämbä, sada aastakka peräst edimäist Seto Kongressi mi lupa, täämbätsõ seto', õt mi anna joudumüüdä ja tšuu inäbä umalt puul, õt õks saasi' helget päivä nätä' tulõviguh Setomaa. Las jääs püsümä seto kiil ja kultuur. Setomaa om ja jääs kõgõ parebas elämisõ ja olõmisõ kotusõs. Hoihtku Jummal setoset ni Setomaad.

XIII Seto Kongressi otsusõ'

Volituusi andmisõst

Seto Kongresse om peetü 100 aastakka. Kongressi' omma' tennü' seto rahva nimel ja seto rahva jaost väiga tähtsist otsussist: seto rahvalõ väärimmi pandmisõ toetaminõ ni kotussõnimmi umakiilsest muutaminõ, Vabadussõa-järgse maareformi toetaminõ, Seto vapi, lipu ja hünni kinnitaminõ, setodõ rahvast kuulutaminõ, setodõ liikumisvabadusõ iist saiminõ umal maal, Ida-Petserimaa kaasmaalaisi toetaminõ ja ümbreasuminõtoetuisi algataminõ, Setomaa programmidõ algataminõ, rahvaloenduisil setost olõmisõ võimalusõ nõudminõ, seto rahva esindüse saavutaminõ soomõ-ugri ja rahvusvaihõlidsõh liikumisõh,

ütidse Setomaa valla luumisõ toetaminõ. Kõigi naidõ otsussidõ takah oll' seto rahva tahe' ni valitu Vanõmbidõ Kogo järjepidev tüü.

Arvõstadõh iihpuul nimetetüt ni tegutsõdõh Setomaa ja seto rahva esinduskogona, niisamatõ hoihtõh vastutust seto leelo ku UNESCO inimkunna vaimsõ kultuuripe-rändi esindüsimekirja kantu kultuuritraditsiooni säilimisõ iist, XIII Seto Kongress otsustas:

1. Anda' XIII Seto Kongressil valitu Vanõmbidõ Kogolõ volitusõ' ettepanõkidõ tegemisõ ja läbikõnõlõmisi pidämisõ jaost Vabariigi Valtsusõga ja tõisi riike valtsuisiga

kõigih setoset pututavidõh küüsümistõh.

2. Anda' XIII Seto Kongressil valitu Vanõmbidõ Kogolõ volitusõ' kõrraldada' Setomaa ja setodõ osalõmisõ Kagu-Eesti piirialadõ vai Setomaa probleemidõ lahendamisõ jaost kokko pant ja edespidi tettävõteh komisjonidõh ja tõisih institutsioonidõh, õt Seto Kongressi otsussidõh kirja pantu seto rahva sõnomi', ettepanõki', soovi' ja nõudmisõ' jovvasi' nuidõni, kiä' asju otsustasõ', ni nä viiäsi' täveligult ello.

3. Anda' XIII Seto Kongressil valitu Vanõmbidõ Kogolõ volitusõ' osalõda' rahvusvaihõlitsih organisatsioonidõh ni läbikäämistõh.

Setodõ hindätiidminõ

Seto Kongress kuuluf 2002. aastagal seto' umaette rahvast, 2010. aastagal kandsõ Vinne Föderatsioon seto' Vinnemaa väikoarvulistõ rahvidõ nimekirja. Setodõ ku üte ilma põlisrahva esindäjä om kinnitet rahvusvahelitsõ põliskiili aastakümne 2022–2032 juhtrühmä. Seto' toimõtasõ' Eesti põliskiili kuuhtüükogoh ni soomõ-ugri rahvidõ konsultatiivkomi-

teeh uma esindüsega. Seto' om tunnistõt Eesti põlisrahvast ni seto kiil Eesti põlis-keelest.

Setost olõminõ ni uma imäkeele tuns-taminõ om osa setodõ hindätiidmisõst. Arvõhe võttõh kõikõ, mis iihpuul kiräh, Seto Kongress otsustas ni kuts üles seto rahvast:

1. Rahvalugõmisõl näüdäda' seto keele

mõistmist, tuuga näüdäda', õt olt seto.

2. Panda' hinnäst kirja setodõ andmõbaa-sih www.setomaa.ee.

3. Naada' luuma välähpuul põlist Setomaa seto kogosit (Võro, Põlva, Tarto, Talina jm).

4. Seto Kongressi Vanõmbidõ Kogolõ kõrraldada' ni tukõ' seto rahvast kõigih nuidõh tegemistõh, mia' iihpuul kiräh.

Setomaa vallah elo hoihtmisõst ja piiriviirse ala arõndamisõst

Eesti Vabariiki jäänü' setodõ põlidsõl asu-alal om Eesti Vabariigi Valtsusõ määrusõga nr 125 10.07.2017 moodustõt Setomaa vald.

Setomaa vallah, mia om samal aol ka Euroopa Liidu piiriala, om täütä' tähtsä missioon – hoita' alal ja järgmätsilõ põlvilõ edesi anda' umal põlidsõl asualal traditsioonilitsõ' eloviisi' ni tiidmisõ', hoita' ja edendäda' seto kiilt, kultuuri, luudus- ja elokeskkunda.

Arvõstadõh iihpuul nimetetüt ni tegutsõdõh Setomaa ja seto rahva esinduskogona, vastutadõh seto leelo ku UNESCO vaimsõ kultuuriperändi nimekirja kantu kultuuritraditsiooni säilimisõ iist, Seto Kongress otsustas:

1. Võimaligõ riigi- vai haldusreformidõ käügih piat Setomaa vald jäämä ütest ter-vikligust ja umaette haldusüksusõst.

2. Seto organisatsioonidõl ja Setomaa

vallah tulõ ka edespidi tetä' kuuhtüüd Eesti Vabariigi valtsusõga, õt riigieelarvõst toeta-tasi' kultuuri, infrastruktuuri, elo- ja ette-võtluskeskkunna ni inimressursi arõnda-mist riigi piirialal.

3. Seto Kongressi Vanõmbidõ Kogo üts ülesannõh om kuuhtüüh tõisi seto organi-satsioonõ, Setomaa ettevõttidõ ja üle ilma setodõ ni seto sõpruga tagada' Setomaa Edendüsfondilõ vahendidõ hankminõ.

Jüriöö Vello – Setomaa kodoluuraamadu kokkosäädjä

Õgah Setomaa nulgah om kaemist väärt paiku, midä mi kõik piäsi’ tiidmä

Miktämäe kooli oppaja Jüriöö Vello om kavva aigu seto kodoluku opanu ni pidänü pikält plaani Setomaa kuulõ ja tõisi huviliisi jaost kodoluuraamat kokko panda’. Täambädses om koolih lavva pääl timä vahtsõnõ pildirikas ja kaartõ täüs „Setomaa kodolugu“, koh kõnõldas luudusõst, aoluust, õgapääväelost, rahvaperimüsest ja kultuurist.

„Setomaa kodolugu“ olõ-i sukugi edimäne raamat, minkõ olt kokko pandnu. Kas huvi aoluu ja kirändüse vasta om joba kooliaost peri?

Jah, olõ-i taa edimäne, 2009. aastagast sai valmist „Seto lugõmik“. Vaehtõpääl sai kokko kofat aokirändüse matõrjaalõ Poloda nulgä vai Miktämäe valla inemiisist, küllist, elost, kultuurist. Naid kogomikkõ om korjunu nelli: „Koolielost ja pallõst muustki“ I ja II jago, „Ei ma salga olla’ seto“ ja „Kuni su küla veel elab...“. Kõgõ inämb tüüid ja vaiva nõudsõ raamadu-kõnõ „Uma käega – süämešt“ inemiisi uma käega kirotoðu vai joonistõdu palakõisist. Taa tegemisõ man oll’ meil veiga hüä tüükas punt: Luigasõ Inara, uma tütar Suurmanni Kaiu ja ma eis’. Valmist om saanu’ viil setokiilne „130 aastakka koolioppust Poloda nulgah“.

Lukõ’ miildü töömeeli kooliaol ja miildüs parhillaki’. Taal mu kooliaol olõ-s ka veiga pääle raamatidõ lugõmisõ ja koolitunni pallõ muid võimaluisi, kost midägi vahtsõt tiidä’ saia’. Olõ-s meil viil televiisorit, puutrit õga karmanitelehvonnõ.

Kuimuudu saanu herätä’ koolilatsi huvvi Setomaa ja lähembält uma kodokotsõ vasta?

Taad om rassõ üldä’, õgal inemisõl, õgal koolilatsõl omma’ olõmah uma’ huvi’, midä saava’ vaest koolih oppaja’ ja kotoh vanõmba’ juhti’. Ma arva, õt huvi midägi lähembält tundma oppi’ teküs noidõ asjo vasta, minkast luku peetäs ja midä tähtsäst peetäs nii umah perreh ku sõpro-tutvidõ siäh. Huvitasõ’ ka nuu’ teema’, mis tundusõ’ õgapäävätsest elost ja tegemiisist kukki tõistmuudu.

Vaest piäsi’ inämb näütämä latsilõ Setomaa ilosat ja umma-muudu luudust, näid kokko viimä Setomaal tunnõt inemiisiga. Ma arva, õt ütehkuuh terve perrega omgi latsil vaia Setomaa väärt kotsidõ ja kombidõga tutvast saia’.

Meil om koolih sisse säet hüä ja kasulik ettevõtminõ: olõmõ läbi veenü’ oppõpäävä’ Setomaa aoluulistõ nulkõga tutvast saamisõst. Sääne päiv om olnu Poloda nulgah Lüübnitsah, Saterinna nulgah Saatseh ja viimäne oll’ šoo sügüse Luhamaa nulgah.

Täambädsel aol käü väikoh koolih nii kotsõpäält talodõst peri ku muialt tulnu’ latsi. Kuvõrra mõotas tuu latsi huvvi kodoluu opmisõ vasta?

Viimätsil aastagil om kimmähe suurõmbas länü muialt tulnu’ koolilatsi arv, vähäbält käü tuu Miktämäe kooli kot-

silõ. Latsõvanõba’ liigusõ’ mitmõl põhjusõl, olgu’ nuu’ sis tüüaladsõ’ vai perekundligu’. Ja muidogi om õgal vanõmbal võimalik panda’ uma lats sinnä’ kuuli, mia tälle minkõgi peräst miiltpite om. Latsõst hindäst olõnõs õks põhiosa: kiä taht oppi’, opis, kiä taha-i, opiki-i. Kotsõpäälsil latsil om tiidmisi kodokotsõ kotsilõ inämbä, üttestõist kõnõlõsõ’ vanõmba’, uma-vaihõl latsõ’ kõnõlõsõ’ kotsõ-päälses elost, ka länü aigõst ni mõnikõrd lätt sääne arotus õigõ täpsest. Muialt tulnu’ latsil om rassõmb, näil võtt ka inämbä aigu, õt kotsõpäälse eloga tutvast saia’.

Piäsi’ vaest kõnõlõma viil täambädses ao latsi kehväst seto keele mõistmisõst. Kuis keele kõnõlõmisõga ja tuust arvosaamisõga tegeligult om?

Tegeligult omgi lugu seto keele mõistmisõ, eiski taast arvosaamisõga latsi man viletsävõitu – taa om viil kergehe üteldü. Minkperäst? Päämäne om tuu, õt seto kiilt pruugitas õgapääväeloh veidõ, kõnõlõsõ’ õnnõ vanõmba’ inemisõ’. Naid latsi koolih, kiä’ sullõ seto keeleh midägi vasta ütles’, om näpotäüs. Kukki piaaigu kõik kotsõpääll elänü’ vanõmbidõ latsõ’ saava’ seto keelest arvo (vällä arvat mõni veiga vana sõna).

Kõgõ rassõmb omgi naidõ lastõga’, kiä’ omma’ tulnu’ muialt siia’ ildaaigu elämä. Eestikiilse imäkelega latsõ’ saava’ seto keeleh kõnnõst siski inämb-vähämb arvo. Vinne vai viil mõnõ töösõ imäkelega latsilõ om küll veiga rassõ seto kiilt opada’, võtt ilmadu ao ja vaiva, ku üldse midägi tuust vällä tulõ.

Olõt hindä tettü ainõkava perrä hulga aastakkõ seto kiilt ja kodoluku opanu, täambädses om oppajil „Seto lugõmik“ ja värski „Setomaa kodolugu“ oppamisõl abis. Kas olõs kimmähe viil midägi mano vaia?

Ainõkava sai tettü õigõ mitomito aastakka tagasi, iihkujost oll’ tuukõrd võõdõt võrokõisi ainõkava’, õka muudu abist oll’ ka Võro instituuti inemisõ’, Seto instituuti viil olõ-s. Takast perrägi viil suur teno tuu-aigsõlõ Võro instituudi juhilõ Eichenbaumi Küllilõ ja muidoki Reimanni Nelele, kiä vidi umakultuuri oppust ildamba Seto valduh.

Mano om kõgõ võimalik üttestõist tetä’. Õga oppaja sääd umalõ tunnilõ uma’ iihmärgi’, pand paika, midä taht latsilõ opada’, minkõst üteh-tõösõh tunnih kõnõlda’, midä

Jüriöö Vello Seto Kongressil.

näüdädä’ välähpuul koolitarõ sainu. „Setomaa kodolugu“ om lühkokõnõ kokkovõtõh, siist vaest saa nigu miildetulõtusõ’, midä võisi’ opada’ ja minkõst tunnih kõnõlda’, midä latsilõ välähpuul koolisainu näüdädä’ ni kinkõ mano küllä minnä’.

Kodolugu, aolugu ja luuduslugu omma’ opiainõ’, midä om rassõ õnnõ klassitarõh selgest saia’. Määndse’ omma’ Su kodokandih kaemist väärt kotussõ’, midä piäsi’ kimmähe ummi silmiga nägemä’

Kotussit, koh kävvü’, om veiga pallõ, mõnda paika või isoga minnä’ ka nelli-viis kõrda. Kukkimuudu saa-i müüdä minnä’ Setomaa üttestki muusõumist. Vaia olõsi’ kaia’ Verska muusõumi huunit: elomaia, kõrvalhuunit ku ka sepäpata. Obinitsa uma Lauuimä kujoga, Saatse muusõum ja riigipiir, Luikjärve talo, Reegi maja, Vabadusõsamm – õgah Setomaa jaoh om kaemist väärt paiku, midä mi kõik piäsi’ tiidmä.

Uma keele ja kultuuri oppaminõ om rohkõmb süä-

latsilõ, piledikulust – olgu’ sis muusõum, mõni opikeskus vai ka lihtsalt viikeskus.

Õga valla juhi’ ja vallavaltsusõ liikmõ’ saava’ uma iihkujoga latsilõ näüdädä’ seto keele pruukmisõ võimalikkust ja vajadust õgah olokõrrah.

Midä saava’ latsõvanõmba’ esi’ tetä’, õt näide latsõ’ mõistnu’ suurõna luku pitä’ uma nulgä aoluust, tundnu’ kukkivõrra kombit ja seto keelest saanu’ vähämbält arvo?

Latsõvanõmba’ saava’ ummi latsiga arota’ ümbretsõõri olõvat ello ja näüdädä’, mia om meil hõste vai minkõ man võisi’ veidõ praavta’. Ku kotoh kõnõldas kas vai mõnikõrd seto kiilt, nakas lats taast arvo saama, pikäpääle nakas imäle-esäle vasta kõnõlõma, õga kõrraga jäävä’ mõnõ’ sõna’ miilde. Ku terveh pereh lätt üteh Seto Kuningriigi pääväle ja hoit nõõräst kinni vahtsõ ülembsootska valimisõ aigu, jääs latsõlõ miilde, kiä valitas vahtsõst ülembsootskast.

Ku pereh lätt ütehkuuh küläpühä aigu päält kerigu-aigu umatsidõ kääpidõ pääle, tulõ õks jutus mõnõ vanaimä-vanaesä vai ka uno-tädi elo ja tegemisõ’.

Tahasi’ viil nimmädä’, õt Miktämäe koolist sai algusõ Setomaa hariduskonverentse traditsioon. Kas tuu viil jakkus vai om vaehtõpääl vahtsit plaanõ mano tulnu’?

Setomaa hariduskonverentsi’ kõrd aastagah naksi’ pääle 2010. aastagast. Iih om novembrikuu lõpuotsah XII konverents. Konverentse põhi-teema’ ja arotusõ’ omma’ inämbüseh olnu’ Setomaa haridusõ ja uma rahva perändüse ni uma keele alalõhoitmisõ ja edesiarõndamisõ teemal. XII Setomaa hariduskonverentsi päämädses’ ettekandõ’ omma’ kõüdet nuuri ettevõtmiisiga. Hariduskonverentsi’ omma’ aoga umast võetu’.

Kavvaaignõ kuulmeisteri Jüriöö Vello om pikält märgotanu viil Setomaa haridusmuusõumi tegemisõ plaani. Haridusseltsile om joba eräldet haridusmuusõumi jaost maatiikk Miktämäe kooli maa-alast ja timä jutu perrä om olõmah veiga miiltpite projekt, minkõ joonisõ’ omma’ tettü eelmädses aastagasaa alostusõh ehitet koolimaja perrä. Tä nimmas viil mi jutu lõpõtusõs: „Parhilla’ om meil uma Setomaa vald, mia nelä aastakaga om inämb-vähämb kokko kasunu, ja ma usu, õt naa’ kümne’ Petserimaa algkooli’, näide oppaja’ ni opilasõ’ omma’ väärt, õt olõsi’ kotus, kost saamõ tiidüst koolioppusõ arõngust umaaigsõl Petserimaa ja mi umah Setomaa vallah. Ma usu, õt ka vahtsõ vallavolikogo ja vallavaltsusõ ütime tahtminõ om taa illos mõtõh ka ello viia’.“

Jüriöö Velloga kõnõl
REIMANNI NELE

Sundelli Harri pilt

Setomaa ja vinne kaart, 1.

AABRAMSI VAHUR

Mõnõ aastaga iist oll kõrrast uudissih tiidäändminõ, õt Läänemaalt sõit rannarootslaisi esindüs merd müüdä Rootsi, õt viiä' kiri kunigas Carl XVI Gustafilõ. Tuuperäst minti ülemere katõmastilitsõ kalja-sõga' Hoppet, õt tulõta' miilde innist rannarootslaisi Rootsi kunigalõ kaibamisõ kirju viimist. No' olõ-õi vaia kaibada', Stockholm viid kiräh om seletet, kuvvamuudu eletäs Läänemaal. [1]

Leheartiklih, minkalõ olli' mano pant pildi' kaljasõst, oll hüvvä aoluu hõngu. Innine aig eläs kuvvagimuudu mi seeh edesi, tuu and parhillatsõlõ aolõ sügävüst.

Ilmakaari om mitmit, ja lääś olõ-õi ida. Ku kujotlõda', õt Setomaalt sõidasi' esindüs Vinnemaa presidendi mano Moskvahe vai näütüses Pihkvahe kubeneri mano, õt anda' tälle üle määnegi' sõnom, olgu' tuu vai tiidäändminõ, õt kuis eletäs Setomaa vallah, tuu manitsõsi' Eesti avalikkust valvusõlõ, vaest nakasi' juuskma mitte kõgõ pareba' takahkõnõlõmisõ jutü'. Seto Kunigriik ku suvõ peräotsa kõgõ suurõb väläüritüs olõsi-i vaest nii populaarnõ. Sinnä' anna-ai midägi' tetä', eestläisi ja vindläisi läbisaaminõ om jo kõrd keerolinõ. Midä halvõba' nuu' omma', tuu keerolitsõp om olla' seto. Õt arvu saia' eestläisi suhtumisõst setokõisihe, tulõ täks arvu saia', midä eestläse' arvasõ' vindläisist.

Laulva revolutsioon tähend ka' hulga vanaimmi ja vanaessi nimmi vahtsõt heränemist, latsilõ panti Eestih jäl' nimes Alviine, Elfriide, Julius, Karl-Oskar jne. Nuih nimmih oll midägi' kodost, põlvkunna' anni' tõõnõtõsõlõ kätt. Setokõisist lats tuu müüdä. Seto perih naata-as jäl' nimes pandma Jevdokia, Agripina, Vassili, Stepan jne. Tsaariaol oll vinne nimi kõigil setokõisil, vana traditsioon nakas kipõlt häädümmä 1940. aastagil, ku minti täveste eesti traditsiooni pääle.

Eestläisi nimetraditsioon om, nii ku mi tiiä, väiga' vaba ja saldva, a üte erändiga'. Kõik nime' omma' terehtulnu', ka' välämõtõldu' nime', originaalsõ omma' korgõlt hinnat. Lubat olõ-õi õnnõ vinne nime'. Nullsaldminõ säädü Nõvvo-kogo aol. Jovvuh om kolmik-

Kuulja ürglaht. Kaluripaati, parvi ja kerik. 1925.

August Mieleri pilt rahvusarhiivi kogost

jaotus. Omma' eesti nime', rahvusvahelitsõ' nime' ja vinne nime'. Kirotamalda' säädüs ütles: sa' tohi-i hindä latsõlõ vinne nimme panda'. Parep om ka' eis' vinne nimest ar' üldä'. Kiildminõ om nii kõva, õt tuud võisi' nimetä' ütetoistkumennäs käsos. Vai tabus.

Kirotamalda' säädüse rikminõ tuu hindäga' üteh tuu, õt perästpoolõ om vaia kõik aig seletä' ja õigusta' ja kaitsa', umma lojaalsust tõesta'. Vinne nimme täämbätsel pääväl latsõlõ hõste panda' saa-ai, sääd-mäldä' kahtlusõ ala uma eestimiilsüst, riskmäldä' muutuda' umast võõras.

Innesõta aol oll Eestih eestläisi siäh õigõusku inemisi hulga, ka' vinne nime' olõ-õs eestläisil väiga' harva. Vinne nimme täämbätsel pääväl latsõlõ hõste panda' saa-ai, sääd-mäldä' kahtlusõ ala uma eestimiilsüst, riskmäldä' muutuda' umast võõras.

„Verevä' joonõ“ täks olli' tuulaigagi' jovvuh. Villem Ernits, kiä 1921. aastaga sügüse Irboska vallah perrenimmi pandmist juhat, küüses lupa setokõisi iihnimmi muuta'. Tä olõs tahtnu' tuvva' õgapäävälõ ja aamõtlõkohe papridõhe vinne õigõusu ristinimmi seto vastõ': Jevdokia asõmal Ode, Stepani asõmal Tepo jne. Ilosas iih- ja perrenime kokkosäädmi-

sõs tä arvas olõvat seto nimme Tepo Hallisto. [2] A mõntkõrd arvas Ernits õigõbas vanast iihnimest tävveste ar' üldä'. Kõiki iihnimmi õnnaha-as ar' praavta', ainumas, midä sai tetä', oll nuu' käübelt ar' võtta'. Kiräh siseministriumi administraiivosakunna juhatajalõ tä kirot nime', mäntsit timä arvatõh saa-as eestimoodulitsõs tetä', sântse' olli' näütüses Panteleimon, Dimitri ja Dossifei. [3]

Ma olõ pallõ tuhnnu' Setomaa keriguraamatih, a olõ-õi kunagi' trehvänü' sääl ristinimme Dossifei, paistu-ui olõvat sântse nimega' ristik üttegi' seto taloipoiga. Muidogi' saa-ai kõrvalõ jättä', õt Setomaal om elänü' mõni sântse nimega' vaimolik. Vaimoligu' (tuu keh-tis ka' lutõri pastoridõ kottalõ) omma' ummilõ latsilõ õks eis-

muudu nimmi sortnu', informeerituba' nii ku nä Piiblih ja kerko aoluuh löüdüvüst om, ja ummih valikidõh ka' sõltumatuba'. Talorahva nimnivara om olnu' väikop, õgapäävõtsep. Kõiki nimmi, midä õigõusu rikkah nimnivaramuh om, olõ-õi setokõsõ' pruuknu', õgal aol om eelistet ka' tšuu tõistsagamat-si. Ernits, kedä arvati Toompääl seto küüsümüisih kindlahe autoriteedis, pruumõ nimega', midä tegelikkusõh panda-as, tõesta' setokõisi siäh olõvidõ nimmi suurt võõraperäsiust, kasuta' tuud argumendina uma suundeestistamisplaani ellovimistõl. Lupa tä tuu jaos õnnõs saa-as.

Pallõsidõ eestläisi jaos om Ivan Orava nimi nalälinõ. Nimi tege nalja, selle õt kokko om pant asä', mäntse' kokko kau-ui. Eesti miis, päälegi' patrioot, saa-ai olla' Ivan. Ku timä iih-nimi asõnda' mõnõ säksa iih-nimega', nalälinõ vikur kaosi' vooriga'. Setokõisilõ tege tuu kirändusliku kujo nimi veidebä nalja, selle õt santsidõ nim-miga' vanavanõbit ja sugulaisi om õgalütel.

Setokõisi havvakivi' omma' pallõütlevä'. Kiä mõist nätä', tuu näge, õt mõnõ havvakivi

pääl, innekökkõ sis, ku tuu om kohki' välähpuul Setomaad, om saanu' mõnõst Ossipist näütüses Oskar, mõnõst Gavriliist, Kirillist vai Nikanderist om saanu' Kaarel, mõnõst Aleksandrast (Alläst) vaest Alma, Jefimiast (Hemmost) Emma jne. Havvakivi' kõnõlõsõ' jo õks veidebä nuist, kiä' omma' näide kivve ala matõt, inäbä mat-jist ja mälehtäjist. Setomaagi' matusõaiduh võit nätä' umbõs 20. saandi tõõsõst poolõst tahtmist anda' vanavanõbidõ nim-mile havvakivi pääl võimalusõl mittevinnelikku kuio. Olgu' keriguslaavi Joann, a mitte rahvalik Ivan, innep jo Simeon, mitte Semjon, kukki' keriguslaavi nimekujosit kasutõda-as muial ku õnnõ dokumendeh.

Tuu om asä väline kül-g. Vormi saat mõntkõrd kobenda'. Saa muuta' isigunimme, ka' kotosõnimme, ku tuu jaos om tahtmist. A midä tundva' setokõsõ' süämehe?

Ku eesti rahvusideoloogia alosõpandja' hindä jaos setokõsõ' avasti', olli' vinnevas-tasõ hoiagu' Baltikumih jo üld-juunih välä kujonõnu'. Russofoobia, mia mõntkõrd võtt ka' üldise antislavismi kujo (halvaspidäv arvaminõ kõigist slaavi rahvist) oll muidogi' üleõuruupalinõ nättüs. Sântse väläkujonõmisõ suur mõo oll Vinnemaa naabreil, kõgõ inäbä Vana-Liivimaal, nii kuis Baltikumih viil 16. saandil nimetedi. Pikä ja vaivava Vinne-Liivimaa sõa aol (1558–1583) lätsi' siist lakja Saksamaalõ ja kavvõbahegi' sõnarikka' seletüse' Vinne sõaväeläisi hirmotegosist. Kujotluspilti vindläisist ku võimaligust ohost päämätselt Põhia-Õuruupalõ oidu hulga juuni tuust, kuvvamuudu Saksamaal kujotlõdi türkläisi. [4]

Kolmõ saandi peräst, 1869. aastagal, avald Tarto aoluprofessor Carl Schirren kõlahusõlidsõ raamadü „Liivimaa vastus“ („Livländische Antwort“), min-kast sai Baltikumih säksakeelidsõ korgõbakihi identiteedi üts nul-gakivi. Teos oll kirotõt Balti erä-kunna kaitsõ jaos ja tsihit ette-

hiitmisõ vasta, midä Vinnemaa publitsisti' iihotsah slavofiili Juri Samariniga' olli' esitanü' (päämätselt hiideti ette riigireetmist, ka' mõtõht eestläse' ja lätläse' tetä' säkslaisist). Schirren oll' umah teosõh terävält vasta vindläisilõ, [5] kinkaga' baltisäkslaisi ühendävät timä arvatõh õnnõ riiklik kuuluvus, kõik ülejäänü' – „iho- ja meele-lat, temperament, visadus, isikligu arõngu rütm, pereh, umandisuhtõ, õigus, kiil, ütiskund, poliitilitsõ' traditsiooni', olnu' aig ja täämbäne päiv“ – olõvat tõistsugumanõ. [6] Kujonõv eesti haritlaskund, kiä juhindu kavva kohalikõst säksa iihkujodõst, perisi uma suhtu-misõh vindläisihe kõgõst tuust täks ni mõntki'.

Viru laulik Kreutzwald, kiä elli ja oll Võro liinah arst, arvas setokõisist väiga' hõste, a seto kiil ja laul olli' timä arvatõh „corrupt“ ja „corrupt“ [7] – viganõ, katski, ar' rikut. Jakob Hurda pilt setokõisist om väiga' hüä, eiski' imehtelle, a õks või säältki' löüdü' vinnevas-tatsit juuni. Hurda jutta perrä olli' eestläisi piiri lähkoh, tuu tähendäs Võromaa kõrval elävä' seto' mäntseltgi' moodul arõnõ-nuba', lahkõba', inäp nimä' eis' ku piirist kavvõbah elävä' seto'. Midä lähebäh vindläisilõ geograafilitsõlt, tuud veidebä sõbrali-guba' seto' paistu' Hurda jaos. 1886. aastaga suvõl trehväs Hurt Irboska vallah Alaotsa küläh edimäist kõrda „tõõmõli matuškä“, ni kuis tä uma kogo-mispaprih om kirotanu', vasta-võtt olõ-õs olnu' kõgõ sõbrali-gup ja süvvä' pakta-as midägi'. [8] Vinne mõo riku-us tuu arvu-saamisõ perrä õnnõ setokõisi kiilt, a ka' iseloomu, vaimu, korrumpiire tuugi', riksõ ar' seto' moraalsõlt.

1918. aastagal avaldõdi Postimeheh arvamust, õt seto' omma' lihtsalt vindläisi halva mõo ala jäänü' eestläse', kinkal om tuuperäst määnegi' arõngu-peetüs: „Ja mia om setokõnõ? Midägi' muud ku kultuurilitsõlt maahajäänü' eest-läne, kiä kangõ Vinne mõo all

olõ-õi joudnu' kultuurilitsõlt edenedä'.“ [9] Umbõs sääne oll tuul aol täks pallõsidõ eestläisi arvaminõ.

Olõ-õi vaia pelädä', õt setokõisi delegatsioon mõnõ kaibõ- vai palvõkiräga' Vinnemaa avvukandjidõ vastavõtulõ tükis. Säänest miilsüst olõ-õi kül' kinkalgi'. Täämbätsel pääväl om aoluulisõst Setomaast läbi minevä kontrolljoonõ, faktilitsõ riigipiiri peräst läbikau-minõ tõõsõ poolõga' pia olõ-malda'. Ku kohki' siist viil kau-das, sis vanavanõbidõ maid ja teid kaemah, õt nuu' vähäbält meelest ar' lääsi-i, ja haudu pääl, õt nuu' võsso kasusi-i. Ja laivaliiklust, mia ühend Tarto Pihkvaga' ja põigas tuul tiil 1860. aastagist pääle kõrraperrä läbi ka' Setomaalt, olõ-õi jo inäp aastakümnit.

Kolmõ aastaga iist saa-as asja eiski' plaanist tetä' augusti peräotsah Radaja festivali aol ekskursiooni üle järvelahe – siilõ-viilõ, lasõ laiv, touka purje! – Kulkna (Kolpino) saarõ pääle, mia oll umal aol Petseri maa-kunna jago ja tuu kerigu kogodusõh oll hulga seto külli. Vinnemaa võimu' anna-as setokõisi seltskunnaõ piirituuni jäävä saarõ pääle mineki jaost lupa.

[1] Postimees 29. V 2013; ERR 30. V 2013.

[2] Päevaleht 13. X 1921, nr 273, lk 5.

[3] ERA.13.1.1, lk 5.

[4] Vt Wippermann, Wolfgang. Die Deutschen und de Osten. Feindbild und Traumland. Darmstadt, 2007, lk 34–37; Garleff, Michael. Von der Russophobie zum Antislawismus im deutschbaltischen Russlandbild. – Deutschlands östliche Nachbarschaften. Frankfurt am Main, 2009, lk 251.

[5] Deutsche Geschichte im Osten Europas. Baltische Länder. Berlin, 1994, lk 380; Garleff, lk 243–245.

[6] Schirren, Carl. Livländische Antwort an Herrn Juri Samarin. Leipzig, 1869, lk 95.

[7] Vt Kalkun, Andreas. Seto laul eesti folklooristika ajaloos. Tartu, 2011, lk 51, 62.

[8] Raasakõisi Setomaalt. Värska, 2013, lk 138

[9] Postimees 3. X 1918, nr 180, lk 1. Artikli autor M. M. om täks Eesti poliitik Mihkel Martna.

Lehte tegevä':

Toimõtaja Kauksi Ülle,
tel 5656 9079, e-post: kauksiyllle@gmail.com
Toimõtaja (lisaleht Vahtsõst Vallah) Sarapuu Indrek,
tel 522 0661, e-post: indrek.sarapuu@setomaa.ee
Keeletoimõtaja Palmi Silvi
Seto keele tõlkja Sarvõ Õiõ
Külesäädmine Lööpri Priit
Välläandja: Setomaa Liit

Setomaa kolleegium: Külviku Helen, Kauksi Ülle, Laaneotsa Annela, Matvei Arvi, Sarvõ Õiõ, Leima Aarne, Kruusamäe Meelike, Jüriõ Vello, Järvelilli Rein, Leima Evelin, Mustimetsa Indrek.

Trükjä: Printall AS

Lehe ilumist tugõ Setomaa Kultuuriprogramm ja lisalehte Vahtsõst Vallah Setomaa vald.

KAASTÜÜ' saata': kauksiyllle@gmail.com
vai Setomaa aoleht, Obinitza külä, 65301, Võro maakund.

SETOMAA VALLA UUDISÕ' saata': indrek.sarapuu@setomaa.ee
Tähtaig õga kuu 12. kuupäiv.

Lehe telminõ ja reklaam: tel 5627 3889, info@setoinstituut.ee

Setomaa aasta ettevõtja tiitli pälvis Jalmar Vabarna ettevõtte Folk Massidesse

12. oktoobri õhtupoolikul jagati Meremäel Setomaa Turismitalus välja Setomaa valla aasta ettevõtlustunnustused.

INDREK SARAPUU

Aasta ettevõtja tiitel läks Jalmar Vabarna ettevõttele Folk Massidesse, kes viis ellu suurprojekti, ehitades välja omäolise välilava ning korraldas pea pooled suvised kultuuri-sündmused Setomaal. Tunnustuse pälvisid veel alustava ettevõttena Elu Allikas OÜ ja Mikk Hardi Tuisk, Ostrova Mari OÜ kohaliku tooraine väärindajana. Setomaa aasta tootearendus on OÜ Katusõkatja täispuidust klaaskasvuhoone. Ettevõtte on tegutsenud 18 aastat ja annab tööd mitmele puutöömehele. Uuenduslik on see, et tänavu pakub OÜ Katusõkatja kaubamärgi Triiphoone alt oma klientidele täispuidust klaaskasvuhooneid. OÜ Katusõkatja tellib toorainet mitmetelt Setomaa ettevõtjalt: nt tõrv OÜ Tõrvas, palk ja puitmaterjal Pluitsa Puit OÜ, laast Variku Palk OÜ.

Ettevõtte taga seisev Ahto Raudoja on ettevõtja, kes hindab traditsioonilist taluarhitektuuri. Paljud Setomaa suitsusaunad ja laastukatused on saanud uuenduse just tänu Ahto ettevõtmistele. Ta käib Setomaal ja kaugemalgi palju nõustamas vanade majade renoveerimist. Ahto võttis sel aastal rendile Rāpinas puidutöötlemise hooneid ja uuendas materiaali- tehnilist baasi. Vaatamata ehitusvaldkonna raskustele, riskitakse ettevõtte arendamisega.

Setomaa Liidu majandusnõunik Tarmo Kriis sõnas, et tänavu on märkimisväärselt kasvanud ettevõtjate hulk, kes müüvad iseenda oskusi ja kompetentsi. „Näiteks ärinõustajad ja teised, kes müüvad oma kutseoskust. Seda saab teha kodunt lahku-mata,“ ütles Kriis. „Väga hästi läks ka veetootjatel, sest suvi oli kuum ja tarbimist rohkesti.“

Kriis leidis, et Jalmar Vabarna ettevõtmine aasta ettevõtjana on igati väärt tunnustamist. „Folk Massidesse on Setomaa kultuuri- ja meelelahutusettevõtetest suurima käibega, kuuludes kõigi tegutsevate umbes 300 ettevõtte hulgas käibe poolest esikolmekümnesse.“

Tunnustusüritusele oli külalisesinejaks palutud Marek Strandberg, kes kõneles toidutootmise ja maailma majanduse tulevikust.

Alustav ettevõtte Elu Allikas OÜ ja Mikk Hardi Tuisk. Elu Allikas OÜ on teadaolevalt ainus ettevõtte Võru maakonnas, mis tegeleb kaevude puhastamisega, taastamise ja rajamisega.

Ettevõttes on kasutusel pumpade ühendamise meetod, mis võimaldab puhastada

Tänuosalised ja tunnustatud: (vasakult) Neeme Tulp, Mikk Hardi Tuisk, Jalmar Vabarna, Kersti Virro ja Ahto Raudoja.

Fotod: Veiko Linnus

kaeve, mis on sügavamad kui 20 meetrit. Tegemist on tugeva missioonitundega ettevõtjaga, kelle missiooniks on, et puhast joogivesi jõuaks kõikide piirkonna inimesteni. Suurt tähelepanu pööratakse sõbralikule ja abivalmile klienditeenindusele, pakutakse ka paindlikke maksetingimusi.

Uueks hooajaks on plaanis investeerida rekkasse ja puurmasinasse, et kaevu kaevamis-meeskond, kes praegu teeb tööd käsitsi, saaks vähesema füüsilise vaevaga luua endale aastaringse ja stabiilse töökoha.

2020. aasta kevadel kaevasisid Elu Allikas OÜ töömehed kaevu Nedsaja külaplatsile. Projekt viidi ellu oma kodukülas ning rahastust oli tellija MTÜ Nedsaja Küla Selts küsinud erinevatest projektimeedetest.

Kogukonda toetav tegu – Kersti Virro ja Pikalombi matkaraja laudtee remontimine. Setomaa kohalik elanik Kersti Virro võttis oma südameasjaks teha korda Pikalombi loodusräjal asuv 1,1 km pikkune Kuresoo laudtee, sest soovis luua võimaluse minna rabasse jalutama mööda viisakat laudteed. Raba laudtee ehitus toimus 2021. aasta suvel kogukonna talgutena, kuhu olid oodatud kõik huvilised. Septembri alul sai laudtee uuendatud. Ettevõtmist toetas ka Setomaa Edendüsifond.

„Jess! Neli pikka ja rasket tööpäeva – laudtee sai täna valmis! Ma olen südamest tänulik kõigile, kes abis käisid. Eriti suured tänud kallitele Tartu sõpradele, kes olid alati olemas: Elin ja Janek, Merly ja Reio, Triin ja

Omary ja vennake Kert. Nüüd ma tean, kes on minu parimad inimesed, kellega saab igal ajal luurele minna,“ hõikas Kersti raja valmimise järel Facebookis.

Kohaliku tooraine väärindaja – Ostrova Mari OÜ. Ostrova Mari tõuseb teiste seast esile sellepolest, et lähtub tooteuuen-dustel koostööst ülikoolidega, kellega retsepte välja töö-tatakse. Tootevalik on lai. Väärindatakse kohalikkude toorainet. Nad on pühendunud mahekasvatajad. Lisaks ollakse aktiivsed kogukonna elu korraldajate ja kaasalööjatena. Ostrova festival on kaubamärk, mis ulatub kaugemale kui Setomaa piirid. Sellega luuakse kohalikele töötajatele turustuskanalit oma kodukohas. Hoitakse korras küla, toodetakse päikesepaneelidega

Jalmar Vabarna tõdes, et on suurema osa oma teadlikust elust ettevõtja olnud.

Värskas parandatakse aasta lõpuni jalgteed, olge tähelepanelikud!

Värskas alevikus toimub riigitee 18178 Värskas-Ulitina km 0,0-0,4 ja 18197 Värskas-Podmotsa km 0,0-0,13 piirneva jalgteed remont. Töö tellijaks on Transpordiamet. Tööd teostab Verston OÜ. Objekt valmib käesoleva aasta detsembris. Jalakäijate ohutud liikumisteed on liiklusmärkidega tähistatud.

Foto: Indrek Sarapuu

Setomaa Vallavalitsus ootab kandidaate Anne Vabarna nimelisele omakultuuripreemiale

Setomaa Vallavalitsus kuulutab välja kandidaatide esitamise Anne Vabarna nimelisele omakultuuripreemiale. Preemia antakse traditsioonilise seto pärimuskultuuri edasikandmisel tehtud silmapaistva töö eest preemia väljaandmise aastal.

Välja antakse kaks 500 euro suurust omakultuuripreemiat:

- preemia inimesele või kollektiivile Setomaa vallast;
- preemia inimesele või kollektiivile väljastpoolt Setomaa valda.

Kandidaatide esitamise tähtaeg on 15. november 2021.

Kirjalikus ettepanekus tuleb välja tuua järgmised andmed:

- kandidaadi või kollektiivi nimi ja kontaktandmed;
- preemia väljaandmise aastal tehtud ja tunnustust leidnud töö kirjeldus;
- ettepaneku esitaja nimi ja kontaktandmed.

Ettepanekud esitada aadressil Setomaa Vallavalitsus, Pikk 12, Värskas alevik, Setomaa vald, 64001, Võru maakond või e-posti teel vald@setomaa.ee.

Preemiad antakse kätte omakultuuriõhtul 20. detsembril 2021 Värskas Kultuurimajas. Preemiate andmist toetab Kultuuriministeerium.

Hea vallarahvas!

Selleks korra on demokraatia pidupäev ehk valimised jälle läbi ja tahaksin tänada vallarahvast toetuse eest, mis te andsite valimisliidu Ühine Setomaa poolt. Kümme mandaati volikogus on tugev tulemus, mida peame toetama tubli tööga ja heade otsustega.

Võin seda küll kindlalt väita, et ülekaalukalt inimeste seisukoht on tänaseks see, et Setomaa valla moodustamine oli neli aastat tagasi ainuõige otsus. Kuidas me oleme ühises vallas arenenud ja raskusi ületanud, andis vastuse valimistulemus. Volikogu koosseisust on muutunud kaheksa inimese nimed ja see annab kinnitust, et tulemas on uusi mõtteid ja arenguid.

Loodan väga ka seda, et volikogu on konstruktiivne ja ei alustata kemplemisega ning teiste haldustamisega, mis lõhestas Setomaa inimesi valimiskampaania ajal. Kui siit edasi arendada mõtet, siis jälle kerkib küsimus, et kelle huvides ja miks üldse on vaja me enda valla rahvast lõhestada. Jäägu see küsimus inimestele endale vastata.

Valimised ei ole seisma pannud aga valla funktsioonide toimimist ja kõik allasutused ja valla valitsus töötab edasi. Kindlasti on meid räsitud haigused ja selle sees ka COVID, aga küll me ükskord ka selle kurjuse seljatame. Valimistel kerkis üles mitmeid teemasid, millega peavad arvestama ka valla töötajad ja nende kätes on välja käidud ideede elluviimine ja rakendamine.

Soovin tulevasele vallavalitsusele ja töötajatele selget meelt, vastutustunnet ja ideid Setomaa paremaks tegemisel.

RAUL KUDRE,
Setomaa
vallavanem

Setomaa programmi eeltaotlusvoor 2022. aasta tegevuskava koostamiseks on avatud 22. novembrini

Rahandusministeerium, Riigi Tugiteenuste Keskus ja SA Võrumaa Arenduskeskus annavad teada, et Setomaa programmi 2022. a eeltaotlusvoor on avatud 13. oktoobrist kuni 22. novembrini 2021.

Programmi eesmärk on aidata kaasa Setomaa elujõulisuse jätkusuutlikule säilimisele, arendades kohapealset ettevõtluskeskkonda ja inimkapitali ning piirkonna turundust ja rakendades piirkonna kultuurilis-looduslikku eripära kui spetsiifilist arengupotentsiaali. Programmi raames saavad toetust taotleda Setomaa vald ning programmi piirkonnas tegutsevad mittetulundusühendused ja sihtasutused.

Toetuse minimaalne suurus on 3200 eurot ja maksimaalne suurus 32 000 eurot. Toetuse

määr on kuni 85% projekti abi-kõlblikest kuludest.

Programmdokument on kinnitatud riigihalduse ministri 27.02.2020 määrusega nr 8 „Setomaa programm“.

Vormikohane eeltaotlus tuleb esitada Võrumaa Arenduskeskusele elektrooniliselt aadressil kaire.trumm@vorumaa.ee perioodil 13.10–22.11.2021.

Programmdokument, eeltaotluse vorm ja muu info on leitav Võrumaa Arenduskeskuse veebilehel www.vorumaa.ee ja Riigi Tugiteenuste Keskuse veebilehel www.rtk.ee Setomaa programmi alamlehel.

Täpsemat informatsiooni eeltaotluse esitamise kohta saab Kaire Trummilt, tel 5341 0766, e-post kaire.trumm@vorumaa.ee.

Võrumaa Arenduskeskus

Setomaa Vallavolikogu istung 23.09.2021

- Otsustati tunnistada nõuetele vastavaks Setomaa valla üldplaneeringu kesk-konnamõju strateegilise hindamise aruanne, võeti vastu Setomaa valla üldplaneering; vallavalitsus korraldab Setomaa valla üldplaneeringu avaliku väljapaneku ja avaliku väljapaneku tulemuste avalikud arutelud.
- Võeti vastu Setomaa valla

2021. aasta II lisaeelarve kogumahuga 183 177 eurot.

- Muudeti Setomaa Vallavolikogu 29.11.2018 määrust nr 32 „Värskas Muusikakooli põhimäärus“; seoses Värskas Muusikakooli tegevusega Värskas, Meremäel ja Mikitamäel nimetatakse Värskas Muusikakool ümber Setomaa Muusikakooliks, täpsustatakse postiaadressi,

asu- ning tegevuskohta.

- Otsustati moodustada Setomaa Vallavolikogu valimisteks 3 jaoskonna-komisjoni ja nimetada liikmed: 1) valimisjaoskond nr 1, esimees Heli Koit-Meriluht, liikmed Leie Hääl, Jaanus Meriluht, Liis Hääl, Anneli Jänesmägi, Jüri Lassik, asendusliikmed Laura Hääl, Ulve Kala; 2) valimisjaoskond nr 2,

esimees Raili Möttus, liikmed Kaja Rõžikov, Liina Oinak, Merike Ivand, Heino Laar, asendusliikmed Marge Liiva, Lauri Saar; 3) valimisjaoskond nr 3, esimees Margarita Kõdala, liikmed Keiu Einla, Katre Pinnär, Egle Põldmets, Maarja Saarine, Evelin Turvas, asendusliikmed Maret Utsal, Georg Kuningas.

Valla üldplaneeringu avaliku väljapaneku aega pikendati

ERIKA JOONAS,

vallavalitsuse majandus- ja arendusosakonna juhataja

Setomaa valla üldplaneeringu avaliku väljapaneku aega on pikendatud. Setomaa Vallavolikogu 23.09.2021 otsusega nr 19 võeti vastu Setomaa valla üldplaneering ja suunati see avalikule väljapanekule. Sama otsusega tunnistati nõuetele vastavaks Setomaa valla üldplaneeringu keskkonnamõju strateegilise hindamise aruanne.

Setomaa valla üldplaneeringu avalik väljapanek toimub 15. oktoobrist kuni 2. det-

sembrini 2021 Setomaa valla-valitsuses Pikk tn 12, Värskas alevik, Meremäe teeninduspunktis Petseri tee 15, Meremäe küla ja Mikitamäe teeninduspunktis Mäe tn 27, Mikitamäe küla, tööaegadel, samuti on vastu võetud üldplaneering nähtaval valla veebilehel.

Väljapaneku kestel saab esitada arvamusi ja ettepanekuid Setomaa Vallavalitsusele kirjalikult vald@setomaa.ee või Pikk 12, Värskas alevik, Setomaa vald, Võru maakond 64001.

Planeering hõlmab kogu Setomaa valla territooriumi, ala suuruseks on 463,2 km². Üldplaneeringuga määratakse

valla ruumilised arengusuunad, üldised ehitustingimused, detailplaneeringu koostamise kohustusega alad, tiheasustusalad, reeglid väärtuslike alade säilitamiseks jm vajalikud põhimõtted arengu kujundamiseks.

Keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) eesmärk on valla arenguga kaasneda võivate majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste mõjude hindamine looduskeskkonnale, inimese tervisele ja heaolule ning ebasoodsat mõju leevendavate meetmete väljapakkumine.

Kui ruumiotsuste tegemisel ning tegevuste elluviimisel järgitakse üldplaneerin-

guga seatud kokkuleppeid ning KSH-s käsitletud meetmeid, ei too maakasutuse ja tingimuste rakendamine eeldatavalt kaasa olulisi negatiivseid keskkonnamõjusid. Keskkonnamõju strateegilise hindamise tulemusel kajastuvad üldplaneeringu lahenduses.

Peamiste muudatustena enne vastuvõtmist täiendati üldplaneeringut kultuurimälestiste kajastamisega, asutuse ja keskuste suunamise põhimõtetega. Täpsustati maaparandussüsteemi ning maardlate ja mäeeraldiste tingimusi. Kõik tehtud muudatused kajastuvad koostöötabelis.

Setomaa noorsootöö

TRIINU ARUND

Setomaa Noorsootöö Keskuse juhataja

November on noorsootöö kuu, kus pööratakse rohkem tähelepanu noortega töötavatele inimestele ning loodud võimalustele. Setomaa valla noorsootöö muutub iga päevaga aina nähtavamaks ja mitmekesisemaks. Meie eripäraks on see, et üheks on kokku liidetud nii avatud noorsootöö kui ka koolinoorsootöö ja seda kõike koordineerib piirkonna noorsootööspetsialist, kes koolis on kui huvijuht ja noorte keskustes

- **Mikitamäe noortekeskus** (noorsootööspetsialist Jorgen Oras) on avatud E, K, R kella 12–18, T ja N on noorsootöötaja Mikitamäe koolis. Jooksvat infot saab facebooki lehelt Mikitamäe Noortekeskus.
- **Värskas Avatud Noortekeskus** (noorsootööspetsialist Triinu Kotov) on alates 20. septembrist remondi ajaks suletud. Noortekeskus kolib oma mängude ja vahenditega Värskas Gümnaasiumisse. Noorsootöötaja jätkab oma tegemisi ja toimetamisi kooli ruumides. Jooksvat infot leiab facebooki lehelt Värskas ANK.
- **Meremäe Avatud Noortekeskus** (noorsootööspetsialist Päivi Kahusk) on avatud E–R kella 14–20. Jooksvat infot leiab facebooki lehelt Meremäe Avatud Noortekeskus.
- Noortekeskuste tegemiste ja toimetuste kohta saab lisainfot küsida ka **tel 517 1796** või noorsootoo.keskus@setomaa.ee. Jooksvalt saab infot ka facebooki lehelt Setomaa Noorsootöö.

noorsootöötaja. Selle üks peamisi eeliseid on, et noorsootöötaja on rohkem koos noortega ja infovahetus ning omavaheline koostöö on märkimisväärselt tõhusam. Meie tugevuseks on ka see, et noortekeskus ja kool toimetavad käsikäes selleks, et

piirkonnas oleks noortele enesearenguks ning kasvamiseks hea kasvukeskkond. Noorsootöö toetab koolis õpitut, luues noortele võimalused oma teadmisi rakendada ning võimalusi saada kogemusi. Setomaa noorsootöö peamine suund on

toetada noorte ettevõtlikkust, kuna kõik kolm Setomaa kooli on „ettevõtlikud koolid“, siis ka noorsootöö keskus on võtnud eesmärgiks tutvustada noortele omaalgatuse põhimõtteid ja võimalusi, arvestades noorte huvisid, motiveerides ja toetades nende eestvedamisi.

Novembris toimuvad noorsootöö võimalusi tutvustavad teemaõhtud noortekeskustes kui koolides. Kõigi noorsootöö nädala raames toimuvate ürituste kohta leiab kõige kiiremini infot piirkonna noortekeskuste facebooki lehelt.

Setomaa noortekeskused on avatud kõigile, nii noortele kui lastevanematele. Küsimuste või ettepanekutega võib julgelt pöörduda oma piirkonna noorsootööspetsialisti poole.

Lumetõrje nõuded Setomaa valla kohalikel teedel ja erateedel

1. Tööde teostamisel juhendada Majandus- ja taristuministri määrusest nr 92 „Tee seisundinõuded“, vastu võetud 14.07.2015, peatükk 4 „Talihooldus“ ja määruse lisadest 6, 7, 8 ning käesoleva tehnilise kirjelduse nõuetest.
2. Teedel lumekihi kriitiline paksus:
 - 2.1. kohev lumi 10 cm;
 - 2.2. sulalumi või lõrts 5 cm.
3. Lumevallide vahe mõõdetuna tee pinnalt 5 meetrit või kitsamal teel vähemalt sõiduraja laius. Lume- või lõrtsikihi paksust arvestatakse kinnisõidetud lumekihi pinnast.
4. Lumetõrje töödega alustatakse peale lumesaju lõppu platside ja kõnniteede puhul hiljemalt 2 tunni jooksul ning mujal hiljemalt 3 tundi peale vastavasisulise korralduse saamist Tellija esindajalt, kui ei ole kokku lepitud teisiti. Lumetõrje peab olema kvaliteetselt teostatud hiljemalt 16 tunni jooksul, eriolukorra korral 30

tunni jooksul, kõnniteed ja parklad 4 tunni jooksul peale lumekoristuse algust.

5. Tööpäevadel alustatakse lumetõrjetöödega eelisjärjekorras õpilasveo liinide teedel, kindlustades tee läbitavuse vastavalt sõidugraafikule. Valla allasutuste teenindusmaal (koolide-lasteaedade parklad, sissesõiduteed) peavad lumetõrje tööd olema teostatud hommikul kella 7.00-ks.

6. Kui teeolud muutuvad eesmärgiks seatud seisundinõuetest halvemaks eriolukorra tõttu, siis pikeneb hooldetsükli aeg 24 tunni võrra.

6.1. Eriolukord on tugev lumesadu (üle 10 cm lund 12 tunni jooksul), tuisk kestvusega üle 6 tunni, jäite tekkimine kestvusega üle 4 tunni ja muudest erakordsetest ilmastikunähtustest tingitud teeolude oluline halvenemine. Eriolukorra piirkonna kehtestab tee omanik talihooldust teostava isiku ettepanekul. Vaja-

dusel võrreldakse andmeid lähimate meteoroloogijaamade andmetega.

7. Lume sahkamisel tuleb hoiduda mahasõitude ja suubuvate teede ummistamisest.

8. Erateede omanikud peavad teavitama valla majandusspetsialisti lumetõrje teostamise vajadusest.

9. Erateede omanikud peavad puhastama teeservad vähemalt 3,5 m kõrguselt ja 2 m laiusest puude okstest, et oleks tagatud lumetõrjetehnika ohutu juurdepääs majapidamistele. Kui seda nõuet ei ole täidetud, on lumelükkajal õigus jätta see teelõik lükkamata, tehes hetkeolukorrast pildi.

10. Ilupõõsad, puustikud, kivid, kanalisatsioonirajatised, trüübid jms tuleb tähistada viisil, et need oleksid nähtavad ka pimedal ajal ning olenemata lumekihi paksusest (nt tähistada helkurribadega, postidega). Märgistamata objektide kahjustumisel kannab kulud

kinnistu omanik.

11. Teenuse pakkuja ei ole kohustatud puhastama hoovi.

12. Teenuse pakkuja peab ruumi võimaluse korral puhastama majapidamise juures platsi, mis on vajalik sõiduauto või prügiauto ümberkeeramiseks.

13. Kohalik omavalitsus ei korralda lumelükkamist ega muud talihooldust erateedel juhul, kui teele on paigaldatud sõitu keelav liiklusmärk (märk nr 311), sis- sesõitu keelav liiklusmärk (märk nr 331) või mõni muu edasisõitu keelav liiklusmärk. Palume liiklusmärgid eemaldada või märkidele peale panna kilikott, et teostataks lumelükkamist.

Täiendav info: vallavalitsuse majandusspetsialist Lauri Saar, tel 5204526, e-post: lauri.saar@setomaa.ee

Talgupäev Saatse külaplatsil.

Foto: erakogu

Saatse küla Satserinna nulgas

INGRIT KALA

MTÜ Satserinna

Külade arengu märksõnadeks on alati olnud inimesed. Eestimaal, sealhulgas ka Setomaal on palju häid näiteid, kus positiivsed, toetavad ja ettevõtlikud inimesed panustavad oma vaba aega külade tegevuse arendamiseks. Tunnustan väga neid inimesi ja soovin, et selliseid teotahetlisi, aktiivseid oleks iga pool rohkem.

Saatse külal ei ole juba pikka aega olnud külavanemat, kuid ega siis elu seepärast välja surnud ole. Eks ta nii on, et sunniviisiliselt ei saa mitte keegi mitte kedagi külaelu vedama panna. See soov peab tulema ikka küla seest ja vedaja hingest. Heaks näiteks Eestimaalt on noored pered, kes looduslähedust ja laste head kasvukeskkonda hinnates maale kolinud ja külaelu vedama asu-

nud. Ootame selliseid noori ka Saatsesse.

On selge, et ettevõtlikkusega maal hakkama ei saa. Milliseid teenuseid võiks külaelanikele, selle üle on paljudes külates juurdunud. Igapäevast kodust kaugemal tööl käivad inimesed või ettevõtjad, kes aktiivselt tegelevad oma ettevõtluse arendamisega, on niigi hõivatud ja on arusaadav, et aega kogukonda panustamiseks napib. Setomaa Liit koos vallaga on mõnda aega valutanud südant, et kuidas külael elu paremini aktiveerida. Ellu kutsutud projektid ja tegevused on andnud piirkonnas mõningast tulemust. Viimase suurema projekti – Act Local raames püüti aktiveerida Saatse, Uusvada, Matsuri, Lüübnitsa ja Luhamaa tegemisi.

Saatse piirkonna naised, kes tol korral koosolekutele kogunesid, leidsid, et ehk oleks meie

väljundiks põllusaaduste väärindamine ja puuvilja kuivatamine. Soetatud kuivatusmasinaga on esimesed tooted tänaseks proovitud ja edasiarendusteks on palju võimalusi. Samuti leiti tol korral, et oma tegevuste parimaks korraldamiseks oleks otstarbekas luua mittetulundusühing.

MTÜ Satserinna moodustati 8. oktoobril 2019 eesmärgiga Saatse piirkonnas elu elavdada. Oleme oma eesmärgiks seadnud piirkonna arendusprojektide vedamise ning soovime korraldada talguid ja ühisüritusi. Peame oluliseks piirkonnas turismi elavdamist ning kohaliku tooraine väärindamist. Soovime teha koostööd teiste sarnastel eesmärkidel tegutsevate organisatsioonidega.

MTÜ Satserinna on võtnud järgmise aasta ülesandeks kahe suurema sündmuse korraldamise: koos muuseumiga Satserinna sõirapäev ja koos

Setomaa Kultuurikeskusega püüdnud pidu. Külaseltsile rendile antud külaplatsile valmib hiljemalt 30. mail laululava koos välivetsu ja varjualustega. Külaplatsil asuvale kaevule peaks saama uue katte ja vanale kultuurimaja-vallamajale paigaldatakse mälestustahvel. Kui kõik läheb planeeritult, siis ootame 11. juunil kõiki huvilisi külaplatsile laululava avamisele, planeerime seal teatritendust ja Nedsaja külabändiga pidu.

MTÜ Satserinna juhatusse kuuluvad Sirje Kruusamäe, Ahti Lillestik ja Ingrid Kala, kõik Saatse piirkonnas sündinud, siin koolis käinud ja kohalikele tuntud inimesed. Kui tunned, et sooviksid külaelu arendamisel läbi MTÜ kaasa rääkida, siis anna sellest teada meie meiliaadressile satserinna@setomaa.ee. Kampa on oodatud väga ka vaid suvel Saatse piirkonnas elavad inimesed.

Mardilaat Värskas on saamas traditsiooniks

INDREK SARAPUU

Möödunud aastal sai Setomaa laadakalender lisa mardilaada näol, mida ka seekord 12. novembril Setomaa Muuseumide Värskas talumuuseumi õuel peetakse.

Aastataguse laada korraldamise tingis käsitöölise suursündmuse ja pika traditsiooniga mardilaada ärajäämine Tallinnas pandeemia tõttu. Väiksemamahuline ja pigem piirkondlik laat leidis toona aset novembri alguses. Ilm oli ilus, laadalisi ja müüjaid parajalt. Lisaks aia- ja põllusaadustele leidsid ostjad ohtralt ka käsitööd ja muudki põnevat, mida enne talve hea kodudesse varuda.

Ka seekordselt laadalt oodatakse osa võtma ennekõike kohalike tootjaid, kes võiksid pakkuda nii põllu- ja aiasaadusi kui ka erilist käsitööd.

Laada korraldaja, Seto Käsitöö Kogu eestvedaja Ingrid Kala

sõnul püütakse seekord laadaga äratada huvi rohkem ka vanavaraga kauplemise hulgas. Samuti kutsub ta üles eri kogukondi laadal osalema.

„Lüübnitsa, Nedsaja ja teiste külade rahvas võiks oma telkidega välja tulla,“ leiab Ingrid. „Laadal saab täiendada nii oma köögiviljavarusid kui mõelda juba jõuluringituste soetamisele. Huvipakkuvat leiab kindlasti nii kohalik rahvas kui kaugemalt tulija.“

Laada korraldamisele on kaasatud Setomaa Muuseumid, kes aitab ka kultuuriprogrammi korraldada. Värskas talumuuseum on laadapäeval avatud soodushinnaga ning Seto Tsäimaja pakub laadalistele sooja sööki-jooki.

Laata veab päevajuhina Setomaa Muuseumide direktor Ivo Posti, kel lavakogemusest ooperisolistina kindlasti puudu ei tule.

Kutsume kauplaid müüma ja laadalisi osalema. Võtke aegsasti ühendust.

Mikitamäe Kool ja Värskas Gümnaasium pälvisid „Ettevõtlik kool“ kvaliteedimärgise

ELIIS ERMEL

Noorte ettevõtlikkuse konsultant, SA Võrumaa Arenduskeskus

Haridusprogramm „Ettevõtlik kool“ omistab tänavu 25 haridusasutusele esimese astme kvaliteedimärgise ehk baastase ja neljale õppeasutusele teise astme ehk hõbetaseme. Võru maakonnast pälvisid kvaliteedimärgised Mikitamäe Kool ja Värskas Gümnaasium. „Ettevõtlik kool“ või „Ettevõtlik lasteaed“ kvaliteedimärgise kasutamise õiguse saavad need koolid ja lasteaiad, kelle õppeasutus vastab ettevõtliku õppe kriteeriumidele olulistes lasteaias ja koolielu valdkondades.

Ettevõtlikus koolis on olulisel kohal kaasav ja ettevõtlik õpe, mis jõuab nii ainetundidesse kui ka õppetöö välisesse aega. Vastava standardi saamiseks tuleb iga õppeasutusel läbida hindamine, mis viiakse läbi järgmistes valdkondades: eestvedamine ja juhtimine; personalivaldkond; koostöö huvigruppidega; ressursside juhtimine; õppe- ja kasvatusprotsess. Hindamise edukalt läbinutele antakse üle tunnustuskiri koos standardit tõendava autahvi ja lipuga.

Võrumaa Arenduskeskuse juhatus liige Tiit Toots leiab, et ettevõtlusõppe õpetamine on kindlasti Võru maakonna noortele oluline – see arendab noorte ettevõtlikkust, annab oskused, kuidas oma ideed viia mõtetest teostuseks ning annab ka esimesed teadmised ettevõtlusest. Toimekad ja tegusad noored on maakonna arengu üks alustalasid ning loodetavasti liiguvad tänu sellele teadmisele ettevõtlikud noored peale maailma avastamist tagasi oma juurte juurde.

Mikitamäe Kooli direktori Karin Sontsi sõnul on Mikitamäe Kooli üheks eesmärgiks nii lasteaias kui ka koolis ettevõtliku mõtte ja eluhoiaku kujun-

damine. „Ettevõtlik eluhoiak on tänapäeva maailmas ülioluline ja selle arendamine lastes annab neile kaasa väärtuslikke oskuseid elus hakkama saamiseks. Soovime, et meie lapsed oleksid julged algatajad, otsiksid lahendusi, tegutseksid koos ja nende õpimotivatsioon oleks kõrge,“ selgitab Sonts.

Tema sõnul on kvaliteedimärgis eelkõige tunnustus kooli õpetajatele. Baastasemel jätkamine annab koolile juurde enesekindlust õpilastes ettevõtlikkuse arendamisel.

Värskas Gümnaasiumi direktori Liina Palu sõnul on nende koolimeeskonna missioon luua õpikeskkond, mis toetab julgust, loovust, hoolivust ja tegusate noorte kujunemist ning aitab kaasa noorte edukusele ja eluga rahulolule.

„Ettevõtliku kooli“ standard on aidanud meil üheselt mõista ettevõtliku õppe olemust, toetanud ettevõtliku õppe rakendamist ja selle lõimumist üldpädevustega süsteemselt ning suunanud enesekriitiliselt hindama oma edukust ja toimunud muutusi koolielus, sh õpetajates ja õpilastes,“ selgitab Palu.

„Ettevõtliku kooli“ võrgustiku kuulub 156 õppeasutust üle Eesti, neist 14 hõbe- ja kaks kuldtasemega õppeasutust. Võru maakonnast liitunud õppeasutustega saab tutvuda siin: <https://evkool.ee/vorgustiku-oppeasutused/?county=vorumaa>.

„Ettevõtlik kool“ on kaasaegse hariduse kvaliteedimärk, mis on koondnimetus põnevale ja kaasavale õppimise metoodikale ning ühtlasi haridusprogramm, mis toob koolidesse ja lasteaiadesse rohkem iseõppivast ja ettevõtlikku hoiakut, arendab lastes otsustusvõimet ja ärgitab tegutsemishimu.

Programmi koordineerivad maakondlikud arenduskeskused Euroopa Sotsiaalfondi ja Euroopa Regionaalarengu Fondi toel.

Mikitamäe Kooli (üleval) ja Värskas Gümnaasiumi õpilased, õpetajad ja külalised märgise üleandmisel. Fotod: Indrek Sarapuu

MARDILAAIT SETOMAAAL

Värskas Talumuuseumi
karjakoplis

12. novembril kell 11-15

KÄSITÖÖ TALUTOOTED
MITMEKÜLGNE KULTUURIPROGRAMM
TEGEVUSED LASTELE

Registreerimine
Setomaa valla
kodulehel

Kontakt: Ingrid 5120659

Mikitamäe kooli staadion sai uue ilme ja tartaanraja

INDREK SARAPUU

Mikitamäe kooli spordiväljakul-staadionil avati täiesti uus 60-meetrine tartaanrada. Tartaani alla läks ka kaugushüppe hoovõturada, kus varem oli tavaline kate. Uue ilme on saanud veel kuulitõukeala. Kuigivõrd muutus võrkpalliväljaku asukoht ning välja vahetati võrgupostid. Staadion ei ole üksnes koolile, vaid tervele kogukonnale.

Tagapool asub veel vana staadion normaalmootmetes jalgpalliväljaku ning 330-meetrise jooksurajaga, mida saab samuti kasutada.

Väiksem jalgpalliplats oli

varem alailma vee all. Tartaanraja äärde tehti vee ärajuhtimiseks torustik, aga jalgpalliplatsi serva tehti nõvad, kuhu vesi saab valguda.

Kooli direktor ütles Postimehele, et kevadel ja sügisel polnud liigniiskuse tõttu võimalik spordivõistlusi korraldada. „Nüüd ootame veel väljõusaali – loodetavasti valmib see järgmisel aastal.“

Uuenenud staadioni avamisel esitas avalaulu Mikitamäe kooli esimese klassi õpilane Annabel Kõiv. Lindi lõikasid stardi-püstoli paugu järel läbi vallavanem Raul Kudre, Karin Sonts ja Urmas Raag.

Ehitustööd staadionil tegi Kivipartner OÜ.

Prügi põletamine saastab õhku ja ohustab inimeste tervist

DAGMAR UNDRITS

Keskkonnameti välisõhu peaspetsialist

Sügis toob kaasa jahedad ilmad ja koos sellega kütteperioodi alguse. Sooja saamiseks tehakse kodustes küttekolletes tuld ning mõnes majapidamises visatakse lisaks küttepuudele ahju ka jäätmeid. Nii aga teha ei tohi, sest olmejäätmete põletamine saastab õhku.

Kodusesse küttekoldesse, olgu see siis kamin, pliit, ahi või katel, sobib ainult puhas kuiv puit. Selline küttematerjal põleb kõrgemal temperatuuril ning tekitab vähem tuhka ja lenduvaid saasteaineid. Tulehakatuseks sobib üksnes kiletamata papp või paber.

Sobimatu küttematerjali, niiske või töödeldud puidu või lausa jäätmete põletamisel tekivad tervisele ohtlikud peened osakesed ja vingugaas. Plastjäätmete põletamisel lenduvad aga eriti mürgised saasteained (nt dioksiinid ja furaanid), mis võivad põhjustada vähktõbe, väärenguid ja arengupeatust. Korstna kaudu õhku lendunud saasteained langevad maa-pinnale ning vette, kust need omakorda liiguvad edasi toidulauale, kui sööme oma aias kasvatatud saadusi.

Dioksiinid on silmale nähtamatud ja nende mõju inimese tervisele ei avaldu kohe. Võib minna aastaid, enne kui haigusnähud ilmnevad. Peale välisõhu jõuavad saasteained ka siseõhku, suuremas koguses näiteks siis, kui pikka aega kütmata ahi või pliit suitsu sisse ajab. Põlemisel tekkinud peened tahmaosakesed võivad aga soodustada südameveresoonkonna ja hingamissüsteemi haigusi.

Välisõhu kvaliteedi mõõtmistest selgub, et õhukvaliteet halveneb peenosakeste tõttu just kütmisperioodi algul ning seda eelkõige ahiküttega piirkondades. Suits ei rända kaugele, madalatest korstnatest väljunud suits ning suur osa saastest langeb maha seal-samas piirkonnas, sest kül-

Kas teadsid, et ...

■ Ühe perekonna tekitatud jäätmete koduahjus põletamisel vabaneb keskkonda hinnanguliselt sama palju toksilisi ühendeid kui umbes 200 tonni prügi põletamisel jäätmepõletustehases. Tehases põletatakse jäätmeid stabiilselt kontrollitud keskkonnas temperatuuril 1000–1100 °C, mille juures põlevad toksilised õhusaasteained vähemohhtlikeks põlemisproduktideks. Seevastu koduahjus põleksid jäätmed madalamatel temperatuuridel ja ebastabiilselt, mistõttu ei põle toksilised ühendid lõplikult ära.

mal ajal on hajumistingimused halvemad. Kütteperioodil võib peenosakestest põhjustatud õhusaaste küündida ahiküttega piirkondades tasemele, mis on võrreldav liiklusest tulevase saastega tippnunnil suure magistraali ääres.

Saasteainete vähendamiseks tuleb kütmiseks kasutada ainult kuiva puitu. Niisked küttepuud ei sütti ahjus korralikult ning süttimisperioodil venib märksa pikemaks – see omakorda suurendab vingugaasi ja peenosakeste arvukust õhus. Niiske puidu kasutamine tähendab ka seda, et osa soojusest läheb raisku, sest osa energiat kulub puidu kuivatamisele.

Tuli tuleks süüdata ahjus alati ülevalt ja kui võimalik, siis halud laduda restina. Nii põlevad puud palju kõrgemal temperatuuril ja keskkonda eraldub vähem saasteaineid. Kuna ahjuukse avamisel paiskub saasteaineid ka tuppa, siis peaks ust avama võimalikult harva.

Suurem kogus papi- ja paberijäätmeid on põletamise asemel mõistlik hoopis ringlusesse saata. Need saab viia avalikesse kogumiskonteineritesse või kohalikku jäätmejaama, sinna saab viia ka plastpaken-did. Lähima jäätmejaama, avaliku pakendikonteineri või vastuse küsimusele, kuhu millised jäätmed viia, leiad lehelt kuhu-viia.ee.

Maal elamise päev pakkus avastamisrõõmu enam kui 15 000 külastajale

25. septembril toimunud maal elamise päeval oli valdade poolt avatud üle 223 külastuskoha ning külastajate arv küündis üle 15 000. Kuigi omavalitsused pidid oma plaane koroonaviiruse leviku tõttu piirama, on nii paljude huviliste rohkus igati rõõmustav.

Maal elamise päeval osalenud valdade esmasest tagasisidest selgub, et enamasti olid päeva külastajateks lastega pered, keskealised huvilised või sõpruskonnad. Külastatavates valdades uuriti seekord juba hooliga kohapealsete elamisvõimaluste ja vabaaja tegevuse kohta. Nii mõnigi omavalitsus tõdes, et erinevalt eelmistest aastatest oli tänavu palju külastajaid kaugemalt tulnud just eesmärgiga uusi kohti avastada.

Põnevaid avastusi tegid enda jaoks kõik vallad. Põhja-Pärnumaa vallas asuvas Kaisma külas toimunud laadal laskus aga üks mees ühele põlvele ning tegi oma väljavalitule abieluettepaneku. Lääne-Nigula valla töötajaid rõõmustas, et oma valla inimesed tulid samuti valla poolt pakutavaid teenuseid uudistama, sest omavalitsuste ühinemise järel on endiselt vajalik erinevaid piirkondi omavahel sidustada. Järva vald pani aga käima sellel päeval raamatukogubussi „Krööt“, mis osutus laste seas eriti populaarseks. Tori vald osales nii suure programmiga maal elamise päeval esmakordselt ning kui ühest suust õhkasi nad kõik: „Meie jääme maale!“

„Meie jääme maale“ on hea mõte, millega tänavune maal elamise päev kokku võtta. Külad, alevid ja alevikud, mis seekord Eesti rahvale nii palju põnevust ja avastamisrõõmu

Tänavune maal elamise päev leidis ühisosa Värskas juba teist aastat toimunud kortermajade päevaga. Fotod: Indrek Sarapu

Päevakülalised ja korraldajad said proovida kätt korrektsel prügisorteerimisel.

pakkusid, leidsid tee inimeste südamesse. Julgustame kõiki omavalitsusi järgmisel aastal osa võtma, sest näeme aas-

ta-aastalt, kui palju rõõmu, nalja, ilusaid hetki ja kauneid mälestusi külastajaile loome. Ning kui seeläbi leiab mõni

pere oma päris kodu maale, on see suur võit kogu riigile ja täielik peavõit maale kolimisele endile,” sõnas maal elamise päeva korraldaja Krista Pegolainen-Saar.

Värskas peeti samas ka kortermajade päeva, kus peeti ettekandeid kortermajade renoveerimisest ja prügistamisest. Esinesid ansambel Karmona ja teadusteater Kolm Pörsakest.

Ehkki maal elamise päev sai selleks aastaks tehtud, ootab järgmise aasta üritus juba planeerimist.

Pärast kohaliku omavalitsuse valimisi kutsume kõik tänavu osalenud omavalitsused seminarile, et arutada uusi mõtteid ja plaane 2022. aasta maal elamise päevaks.

Vahtsõt Vallah toimetis

Sisukad loodustunnid väljaspool klassiruumi

RUTH KÕIVO

Värka Gümnaasiumi õpetaja

Kooliteadmisi ei omanda õpilased ainult klassiruumis viibides, vaid õpitarkuste omandamiseks pakub hulgaliselt uusi võimalusi ka loodus. Õppimine ehedas keskkonnas, tegevuste kaudu ning oma silmaga nähtuna on alati tulemusrikkam ja huvitavam. Lisaks sellele annavad värsked õhk ja avarus meile energiat ja loovad rõõmsama tuju.

Aastaid on meie kooli õpilastele avanenud võimalus Kesk-konnainvesteeringute Keskuse abiga külastada looduskauneid kohti ning osaleda meelihaaravates, hulgaliselt uusi teadmisi pakkuvate õppeprogrammide tegevustes. Sel aastal toetas KIK meie kooli projekti „Värka Gümnaasiumi õpilaste loodus-

Värka Gümnaasiumi 3. ja 5. klassi Kiidjärve matka ühispilt.

Foto: erakogu

tunnid väljaspool klassiruumi“. Projekti raames osalesid algklasside õpilased Otepää ja Pähni Looduskeskuste korraldatud õppeprogrammides „Metsloomade olümpia“ ja „Käbimatemaatika“ ning veetsid sisuka sügispäeva Pokumaal. 3. ja 5. klassi õpilaste teadmised matkatarkustest rikastusid

tänu Kiidjärve Looduskeskusele. 4. ja 6. klassi õpilased aga matkasid Rõuge ja Paganamaa matkaradadel. Ees on ootamas veel 7.–9. klassi õpilaste õppe-reis Tartu Loodusmuuseumisse ja botaanikaaeda.

Väljaspool klassiruumi saadud teadmised on kindlasti meeldejäävad.

Sõit Kiidjärvele

Kui sain teada väljasõidust Kiidjärvele, olin väga elevil, kuna polnud seal varem käinud. Sõit sai alguse koolimaja eest koos 3. klassiga. Buss jõudis Kiidjärvele üsna ruttu. Meid oli juba ootamas üks väga tore ja meeldiva häälega naine. Saime teada, et tema on meie giidiks. Ta õpetas meile, kuidas metsa minnes peab riietuma ning mida peaks kaasa võtma. Päeva huvitavaim koht oli siis, kui pidime matka jook-sul metsast korjatud materjalist tuld tegema. Huvitav oli käia ka kohas, kus oli olnud metsavendade pun-ker. Päev oli väga huvitav. Oleks väga tore, kui selliseid ekskursioone tuleks veel.

Gregor Markus Karro, 5. kl

Kuis vanast laatu peeti ni eläjit müüdi

Laado’ olli’ vanarahva jaost suurõ’ kauplõmisõ ja kokkosaamisõ paiga’.

NASSARI ELVI

Petserih oll’ aastah mito suurõmbat ja vähämbät laato. Kuu-laatu peeti õga kuu 1. ja 15. kuu-pääväl. Aastalaado’ nigu jaani-, maafa- ja mihklilaado’ peeti kimmäl pääväl, poorna-, urbõ-, tooma- ja ristipäävä laado’ olli’ õga aasta eri aol, kuna laado-pidamisõ aig oll’ köüdet nime-tet (liikuvidõ) pühhiga. Tsaariaol oll’ laat kimmä pühiga samal pääväl (jaanilaat õks jaa-nipääväl), a Eesti aigu mäant-selgi aol muudõti tuu ar’ – ku laado kuupäiv johtu puul-pühäle vai pühapääväle, lubati laato pitä’ iispäävä; ku johtu pühiaolõ, sis võidsõ pitä’ pühi-järgmätsel äripääväl. Kerigu-pühhigä köüdet aastalaado’ olli’ tiidäki’ suuro inemisi hulgaga, a ku oll’ hüä ilm, sis võidsõ ka kuulaadol hulga rahvast olla’.

Laato käüti ka kavvõmbast, päämätselt siski Vahtsõliina ja Räpinä kihlkundost, vaehtõpäl ka Võrost. Pääle Petseri-Tarto raudtii valmissaamist 1931. aastal tulti Petserihe vil kavvõmbast. Kauplõminõ käve turuplatsi pääl (sääl, koh om kirbtsist viimaja ni puutõria-alonõ) ja puutõria takah platsi pääl. Tiidä’ turukotusõ’ olli’ ka platsi päält kaiõh lähkõmbidõ huultsidõ pääl: Pihkva (Poska) huultsah puuturg, Võro huul-lidsa algusõh vilä- ni kalaturg, veido kavvõmbah, Kivi huulidsa veereh, peeti eläjäturgu, liinast kavvõmbah, Pihkva huulidsa lõpuh, kaubõldi hobõssidõga. Puuturu pääl müüdi puu-anomit, tõrduid, rihasid, vankri-rattit, korvõ, vankrit, palkõ ni palotuspuid. Sääl müüdi ka õga-sugumatsi savianomit. Kalaturu pääl müüdi aasta läbi värskit vai soolakalla, keväjätseal aol mõie’ kalamehõ’ kuurmido viisi värs-kit vai soolat tinte. Eläjäturu pääl kaubõldi lehmiga, ostõ-ti-müüdi pullikõisi, hõhvakõisi, lambit, tsiko ni kanno.

1903. aasta jaanipäävä laa-dost om kirotanu rahvaluulõ- ja keeletiidlane Hurda Jakob. Laato tulti joba varahampa,

Hobõstõga kauplõminõ turuplatsil.

Eesti Filmiarhiivi pilt

joba õdagu inne laato, õt hum-mogu varra valms olla’. Maati rattidõ (vankri) pääl vai olti üükortinah, koh oll’ ka tsäimaja.

Laat oll’ oodõt aokõnõ

Hurt om märknü, õt Petseri jaa-nilaadol kaubõldi külainemii-silõ õgasugu viaiminevä kau-baga nigu adra’, vikadi’, tsirbi’, anoma’, eläjidõ ruhe’, tsuvva-naha’ ja kängidse’. Kullassepäki’ olli’ naisilõ tulnu’ hõpõkraami pakma. Laadõh müüdi ka õga-sugumast söõgi- ni joogikraami – vorsti, magõhuisi, limmo-naati. Hurt märke umah kirotusõh ka tuud, õt pufoh inemii-silõ oll’ nätä’ veido, timä treh-väs õnnõ ütte maahasadanut, a silmäs ka tuud, õt tšauatkõsõ rüübäti õks õgal puul.

Rahvaluulõkogoja Kasõ (Kask) Arnold om ka kirotanu 1927. aastal Petseri jaanilaadost. Timäle, kiä edimäist vuuri sinnä’ johtu, näkkü, nigu olõsi’ jaanipääväl kogo Setomaa lii-kumma lännü: tiiveere’ olli’ täüs Petserehe rühkvit rahva-rõivih seto kabõhiisi ni vinne paabasit. Suurtii pääl käve kõva laadolõ kihotaminõ ni Petsere liin oll’ veiga elläv, kirriv ni kihi-nät täüs. Laato pääl kaubõldi, peteti, kaubõldi hinda alla (tingiti), hõigõldi, täntedi. Kostu pufoh inemii-silõ lällämist, kuulda’ oll’ ka kõrdapidävä politsei (kordnigu) kõvahelü-list manitsõmist. Kerkidõ man-peeti jaanipäävä jumalatee-nistüst, ümbre maastõra lätsi’ risti’. Turuplatsi kõrval oll’ kerk (turukerk), koh pallõldi, lüüdi

risti ette, kumardõdi maalõ, anti suud pühäpildele, vaga-meelinõ ja usklik seto rahvas läüt’ pühäde aust kündlit. Kask nimmä, õt kerigu’ olli’ pallõjit täüs, a vil inämbä olli’ kõrdsi’ täüs vindläisi ni ka setokõisi.

Laado’ olli’ ka uudistõ jaga-misõ kotusõ. Noorõ tull’ laado pääle hinnäst näütämä ni tõisi kaema. Hurda Jakob om kirotanu, õt laado pääle minneh panni’ tütrigu’ hõpõehte’ kaala, kuna laat oll’ ka ummamuuudu mõrsjakaemisõ kotus. Näiodõl oll’ inämbüiste rābik iist val-lalõ, õt ehtit pareмбаhe nātā’ olõsi’. Mõnõl oll’ rābik iist kinni, ehte’ olli’ säedü rābigu pääle: *Sai uma silmägä nātā ja kõr-vaga kuulda, mis laulusõna ütles: helme helkse, tinga tilkse, noordõ meeste silmä tsilksõ.*

Hurda 1903. a Petseri laadol käügist olõ-s naistõ hindänäü-täminõ muutunu – ka pia vee-rāndsada aastat ildampa, aas-tal 1927 käve’ seto noorigu’ ja tütrigu’ laado pääl, rind oll’ hõpõkraami täüs. Kasõ Arnold om kirotanu umah välitõie päivkuh: *Huvitavad ja ilusadki on setu rahvariides naisterahvad. Rind neil aina sädeleb hõbedast ja kullast, tsāpoškad rublalis-test kuni viiekopikalisteni ripu-vaid kaelas. Näib, kui oleks see vaene rahvas kõik oma rikkuse rinnale asetanud.*

Petseri laat etnograahvi kaemisõ perrä

Muinastiidlāne ja etnograahv, ERMi stipendiaat Laidi (Laid) Eerik om käünü Petseri kuu- ja

aastalaadõh 1935. aastal. Tuust oma timä ka Eesti Rahva Muu-seumi aastaraamatuh kirotanu. Laidi kirotusõ perrä oll’ Petseri laat Eestimaa laatuga võrrõldõh õks inämb talolaado muudu. Tõistmuudu oll’ tuugi, õt kabõhõsõ’ käve’ laadol vil ummih seto rõivih: *See on üks vähestest nurkadest Eestis, kus on veel võimalik näha suuremal määral rahvarõivaid. /.../ Rah-varõivates setu naised vajuta-vad Petseri laadale iseloomuliku, mõnevõrra primitiivse ja arhai-lise pitseri.*

1934. aastast keeleti Petseri turuplatsi pääl ar’ hobõsõ-kuurma’ ja nuidõ päält müü-minõ, õt liina keskkotus puhas olõsi’. Turuplats oll’ tsaariaost pääle olnu’ üts tähtsämpi kaup-lõmisõ kotussit, kohe kauba-mehe’ uma’ putka’ ja kioski’ püstü panni’, koh müüdi kara-meelkit, söõgi- ni rõivakraami. Petseri aastalaadolõ tull’ kaup-lõjit eiski Talnast. Niisama tull’ laadõpääväl külākaupmiihi liina umma kaupa müümä.

Laat oll’ maarahvalõ ka ilo-tamisõ paik. Nii vinne ku seto mehe’ ja naase’ käve’ restora-nõh vai tsäimaiuh aigo viit-mäh. Istuti viina- vai tsäiklaasi takah, jutõldi ja arotõdi ilma-asju. 1930. aastil tull’ laado pääl ka moodulistsõmba’ lõbus-tusõ’ nigu tsirkus.

Hobõsõturgu, mia oll’ liina veereh, oll’ Eesti poolõ päält parsnikõ puult odavalt kokko ostõd hobõssit müüki tuud. Laid om kirotanu, õt *tegelikult oligi Petseri laadal häid hobuseid suhteliselt vähe müügil, enamus oli vanu, tööst kurnatuid.*

Niisama oll’ Petseri põrsaturg kuulsa ummi odavidõ hindu peräst, Talnastki tull’ ülesostja’ raudtiid pite kohalõ. Põrssit veeti laato vankri pääl varbre-deli ala säetünä, näid veeti ka laudkastih. Vankriretel oll’ tett eräle vankrikasti mõõtõ perrä, kinkõl tuud olõ-s, võeti laudast määne sullu vahesain ni panti vankri pääle. Suurõmbit tsiko veeti vankriraami pääle kintet varb- vai laudkastih.

Laat nakaš pääle hummogu varra. Hurt kirot, õt joba kell kümme nakaš osa laadoliisi kodo minemä, kell nelli pääle lõonat oll’ turuplats tühi. Eesti aol (Laidi kirotusõ perrä) oll’

niisama – suurõmb osa laado-liisi läts ar’ pääle lõonat kellä üte ja nelä vahelitsõl aol, val-lalõ jäie’ kõrdsi’ ni tsäimaio vafoalosõ’ (sissesõiduhuovi’). Suvõaol pidi õdagu kellä kuv-võst olõma turuplatsi’ puhtast pühit ni kaubameeste putka’ vallalõ võet.

Kuis eläjit rav(i)ti ja müüdi

Soo jutt om kirja pant Lõko-vast peri Linna Maria tiid-mistõ perrä. Inne laatu viimist peeti hobõst teki all, nii ku karv olõsi’ hõste liki ja näütäsi’ ilo-samb. Ku oll’ hopõn, mia kõl-ba-s inämb elo pääle osta’, nii-üldä’ „nahahopõn“, sis tuul võeti ravvaki’ ar’ jalost, hand ni leht (lakk) lõigati lühkost. Kin-kõl oll’ ramsamb hobõsõpala ja tahť tuud pareмбаhe müvvä’, lei inne laatu viimist kõik nelli jalga ümbretsõõri rauda. Kõtt ravti hobõsõl hõste täüs. Hobõst veeti läbi laado, arvati, õt sis lüüd ostja innembä. Mõni mõi hobõsõ ar’ kõõ riistuga.

Petserih oll’ Eesti aol pallõ parsnikkõ, eiski parsnikõ naase’ kaupli’. Taheti õks inämbä osta’ nuid hobõssit, kiä’ olli’ Eestimaa puult müvvä’ tuud, kuna tšuhkna’ kasvadi’ ja hoiji’ hobõssit pareмбаhe, ka olõ-s nuu’ hobõsõ’ ni veiga ar aedu’ ku muidõ. Tuul aol usuti, õt tšuhkna vai lätläse hopõn tege viil vana rammuga suvõ ar’. Eestläisi usuti kah, õt nä olõ-i nii suurõ’ peto’ ku vindläse’ vai setokõsõ’ olli’.

Õgal hobõsõmüüjäl oll’ haina-kott kah kotost üteh võet, tuu oll’ kas hobõsõl sālga köüdet vai peremehel hindäl üle ola võõ-dõt. Ostja kai säänest hobõst, kinkõl kõik jala’ ravvah, kiä oll’ pluukkihāga ni vähālik. Ostja and’ hobõsõlõ säändsit hainu pruumi’, määntsidsõga mõtõldi hobõssit rav(i)tsõma naada’.

Ostmisõ man kullõldi ka tuud, kuis hobõnõ sei, kas puri helehehe vai matsutamiisi, vai lask haina suust kogoni tagasi. Kaeti ka sapsa ja „urgu“ – ku sitamulk oll’ süvāh, arvati, õt tuu elä-i inämb kavva. Eiski hobõsõ uñko perrä kaeti – ku oll’ suur, sis arvati, õt tuu ellāi om veiga suur süüjä; tuu hopõn jal, kinkõl vetel, arvati, õt om

arvada’ hinnäst tüügä ar’ kak-sanu, kõlba-i. Kinkõl pabula’ kõva’ ni väiko’, tuud arvati hüä söõgiga hobõsõst. Hobõsõ suuhtõ ka kaeti, aga ku pal-lõ kiä hambidõ perrä arvu sai, tuud olõ-i tiidä’. Viil kaeti kah, kas lehe seeh olõ-s hāhkõ karvu – halli’ karva’-jõhvi’ mustal vai verevāl hobõsõl näütsi’ vāllā, õt hopõn om veiga vana.

Müüki viidävāt lehmä ka ravti, anti kah pareмбаhe süvvä’. Laatu võeti üteh tuud, midä lehm meelüsāmpā sei. Kiä mõtõl’ umma lehmä hüä nüssvā lehmānā ar’ müvvä’, olõvat uma piimāandja inne laato nüssmāldā jātñü.

Rahvas tahtsõ õks osta’ tappa’ vaskõt, kaeti perrä, õt vask olõsi-i veiga nuur, kinkõl kõrvatagosõ’ hāmmē’ ni naba-vars vetel. Mõni mõistõ tuud perrä kaia’ ka suuhtõ kaiõh, a mõni peremiis mõistõ tuud ar’ pettä’, õt juuf elājākõsõlõ sisse toorõst munna. Elopääle ostõti õks rohkõmb vaskit kostki talo puult, päämätselt säält, koh olli’ „suurõ piimāgā“ lehmä’.

Tsika ravti ka laato viieh, söõdeti hõste täüs. Mõni olõvat tsia viil inne laato ar’ mõsknu. Ku oll’ nirk tsiga, sis kotõh ravti hüä söõgiga, a turuh panti kõhn süük ette. Põrsa’ ravti kah inne müümist, mõsti kogoni inne laato ar’, panti rattilõ redeli ala, õt sis näütsi’ suurõmba’ ku korvih vai kastih olõh. Sis ku peremiis näüdas ostjalõ põr-sast, tõmmas perājalgā pite redeli alt vāllā ni tõõsõ käega pidi kõtu alt – sis näüdas põr-sas pikk ni paks. Põrsa ostja kai ja kullõl’ ka tuud, minkõga põrs-sit oll’ söõdet. Mõnõ’ pernaase’ ravtsi’ müvvä’ põrssit piimā ni munnõga, a laado pääl seledi’, õt tuu tsiakõnõ süü kõkkõ.

Lammas ravti ka laato min-nēh täüs, õt sis ostjal olõsi’ timmä rassõ kergütä’. Oll’ kõhn lammas, sis mõni jātť ka pügāmāldā. Kiä olõ-s lam-mast pidānū, kai, õt suurõ vil-laga lammas, tähendās om ka hüä villalammas. Nuu’ kana’, kiä’ jātā-s munasüümist maalõ, viidi ar’ laato. Ku liinainemisõ’ osti’ tappa’ kannu, sis puhksi’ kanalõ hanna ala – ku pudsā-jidõ seest paistu vahanõ nahk, tähend’, õt om rasvanõ kana, a ku sinine, sis kõhna.

Väärikatõ ülikuul ja Setomaa süküs sahvrih

LUIGASÕ INARA

Ütlemläldä hüä’ ettevõtmisõ’ ommava’ tennü’ mi väärika’, kiä’ kõrraldasõ’ paar vuuri vai rohkõmbki väegalt sisulitsi loengit mi kandi rahvalõ. Nimi om sääntselt ašal väärikatõ üli-kuul. Ja näide kõrraldõt loengu’ ommava’ perüs nii hüä’, õt ku ma viimäst loengut kullõma jäi, sis tulle õkvalt sääne tun-nõh, nigu olõsi’ tagasi koolih. Sai pallõ targõmbast.

A viimāne vuur ollgi vää-rikatõ ülikoolih kõnõlõmah Anipai Inga. Timä om Võro lii-nah notar. Kõnõl’ kõgõst tuust, kuimuudu umma maapāälset varandust latsilõ vai sugulai-silõ kinke’, perändädi’ vai tes-tament tetä’. Timä kõnõl’ ja saa-lih inemisõ’ jäl kūssevā’. Kõnõl’ väegalt hõste ja kõik, kes kotusõ

pääle olliva’ tulnu’, saiva’ taast ašast hüä ülekaemisõ. Kruusi-kõnõ kohvi ja väigokõnõ ubi-nakoogi palakõnõ käve ka aša mano. Aitumma sullõ, iistvidäjä Jüriõõ Vello!

Kuna rahvas oll’ jo kuuh, sis tekķ MTÜ Seto Kiiük omtal puult jāl sääntse teo, õt tõi kokko erisagamast varustust, midä inemistõl jo sahvrihe tal-võst oll’ pantu. Väigokõnõ kõnõ-lõminõ, ülekaeminõ ja maigo-taminõ käve jāl kõgõ tuu mano.

Väegalt huvitav oll’ Laanõ-linnu Viktoria oppus tuust, kui-muudu tā kurķõ kasvatas ja kui-muudu tā tillõkõsõ’ kurgi’ plast-anomihe pand, sinnä’ mano õks tilli, kurslakka, sitigulehti ja sis vesi pääle ja korgiga kinni ni sahvrihe. Vot oll’ tšuuoda kul-tõlda’, õt üte vuori jo kasutõit plastist anomidõhe saa sää-nestmuudu kurķõ hapõndada’.

A olliva’ hüä’ kurgi’, teivā’ hamba all krõmpsu ja maik oll’ ka väegalt hüä. Nii mõnigi taht no’ tulõva aastaga taad perrä pruumi’.

Inemisõ’ olliva’ toonu’ ka erisagamatsi sahvõtõ, küll ubi-nist, põrknist, pruussõst ja muust. Kruusamäe Sirjel oll’ tuudu tõisi sahvõtõ mano ka sahvť rohelistõst tomatitõst. No oll’ küll põnnõv. Viis erine-vāt sahvťi, kõik väegalt hüä’. Reidla Hille kõnõl, õt tälle väe-galt miildüs katsõtada’ erisaga-mastõ maitsõtõga, ja nii ollgi üts sahvť tettü täl banaaniga. Võiť õnnõ ette kujõtada’ tuud hüvvä maiko.

Metskaivo Elvi paksõ maitsa’ marineeritü tomatit purgi-kõsõh, hüvvä pirnisahvťi ja kuionuisi rabarberitükke. Elvil oll’ timahava lešo pääl kui-rupit rabarberitükkeisi õks

Väärikatõ ülikuul.

Luigasõ Inara pilt

perüs pallõ, sai viil kibõnakõsõ müvvāki’. Prosta tetä’: lõi-gut tükü’ valmis, panõt suhkro pääle üüsest, sis kurnat ar’, sii-rupi panõt kuumalt purki kaasõ

ala, a rabarberi panõt lešo pääle kuioma. Vot hüä kraam komp-veki asõmõlõ.

Kasõ Piret saatsõ suurõ kotitāvve arbuusi-segumahlā.

Saiva’ kõik maigo suuhtõ, määne om siih Setomaa põllu pääl kasunu arbuusi mahl. Piret julgust kõiki kasvatama uma põllu pääl arbuusi ja ku kiāki taht timä käest kevājā arbuu-siloomakõisi, sis piāt tälle aig-sahe jo märku andma.

MTÜ Seto Kiiük taht no’ õga aastaga taad traditsiooni kim-māhe edesi hoita’ ja annamõ väegalt suurõ teno kõigilõ, kiä’ tõiva’ umma varra ja seletivā’, kuimuudu nā talvõst umma pereht varustasõ’. Arvada’ vōi, õt tulõva aastaga hõikamõ jo varahampa vāllā taa maits-misõ ja arotamisõ aša, ni rah-vas andsõ jo parhillaki’ sõna, õt tulõva’, tooova’ ja kõnõlõsõ’ ummist hoidusist.

Trehvāne sis jo tõõsõl kok-kosaamisõl, mis saa hindāle nimest „Setomaa süküs sahvrih“.

Geograafilinõ tunnus vai paigamärk hoit alalõ mi innevanatsõ' sõiramaigo'

LUIGASÕ INARA

sootska, kolmõkõrdno
Seto Kuningriigi sõirameistre

Sõira piäme mi kõik seto kõõgi perüs umast söögist. Sõir om seto kõõgi hindäsolõmisõ tunnus. Taad süüke ommava' mi vanavanõmba' tennü' jo aastagasato tagasi ni parhillaki' tetäs sõira erimuudu pallodõh talodõh. Avvu kõigilõ, kiä' mõistva' tetä' ni kiä' teevä'.

Kuningriigih kuulutadas õgal aastagal vällä Setomaa kuninga sõirameistri, andas kätte avvupapõr ni avvuhind. Inne hindaja' õks kaesõ' perrä ka, määnestmuudu sõir om tettü, kas om õks innetseperrä vai vahtsõtmuudu. Olõ-i harvakult olnu sääne saisk, ku võistlusõlõ tuvvas sõirakõisi, kohe sisse pant kadajamarju, pähk-mekeisi, kuionuisi ubinit, maagõkõsõ siimnit, suitsuvorstigi. Pernaase' tahtva' olla' tööõkõrd väega moodulitsõ' ja sis nä märkvägi' vällä väega kõütvit märtogutuisi ni helde käega pandva' sõira sisse sääntsit sõigipalakõisi mano. Vot siih võimõki' küssü' – kas tuu inänp om sõir vai om määnegi sõiramuudu süük vai om perüs kohopiimäjuust? Tuu olõ-i inänp tuu maik, ku om olnu mi esivanõmbidõ tettü sõiral. Kuningriigi võidutegemisõlõ om tuudu ka säänest sõira, mis päävä käeh ar' sulas, vai om nigu turvas, mis ar' lagonõs, ku väidsega tšuu putudat. Kas sis nii kõlbas ja kas nii mi olõ rahul?

Setomaa ja Vana-Võromaa ettevõtjõd ühendüs tekki nelli aastakka tüüd, õt sõiralõ saia' paigatähte vai sis nigu üldäs – Euroopa komisjonit geograafilisõ tähise märki –, mis tunnistas õigõs õnnõ kimmä retsepti perrä tettü sõira. Säl seeh piät olõma kimmä kaalu perrä ports piimä, kohopiimä, munno, võidu ja küümnit. Kimmä tegemisõ perrä tettü, ni tettü õnnõ Setomaa vai Vana-Võromaa lehmäpiimäst, kohopiimäst ja munno. Sõiral piät olõma värski piimä vai värski koorõ hõng man, sõir piät olõma ilosa värmiga, parra kõvadosõga ja küümnidõga.

Sõira võit parhilladsõ säädüse perrä müvvä' ja tõisilõ üldä, õt vot soo om paigamärgiga sõir, õnnõ sis, ku olõt sõira oppusõ perrä ar' tennü, 200 grammi sõira Veterinaar- ja Toidulaborihte veenü, ku sääl om proomi'

tettü ni tullõm passis kõrra vai sertifikaadi perrä, koh om seeh õigõ ports kuivainõkõist, rasva ja suula. Päält tuu kaes Põllumajandus- ja Toiduamõti amõtnik su kõõgi üle ja kaes, kuimuudu sa sõira tiit, kas kõik om tegemisõ aigu joonõ ja säädüse perrä. Ku kõik om hõste, kirotas tä sullõ paprõ vällä ja sis om asi kõrrah. Võit naada' sõira tõisilõ müümä. Sis saat hindäle tuu õigusõ. Kotoh võit õks hindäle ja sõprulõ edesi tetä' säänest kohopiimäjuustukõist, nigu süä ette ütles ni kuimuudu helde käsi lupa. Tähega sõir and õigusõ müüjälä ka korgõmbat hinda küsüidä, mis ka vähä tähtsä meil soo paigah olõ-i.

Seto nädälil saiva' kokko Seto Kuningriigi sõirameistri' Taarka Tarõh ni arodiva' sood asja iistpuult ja takastpuult. Saimõ arvu, õt kuigimuudu tulõ sõirakõist õks hoita', tuud innevanast maiko ummilõ latsilõ edesi perändädä, tuud maiko, mis meil viil meeleh om. Tuuperäst saigi paigamärk ka pallõdu, õt üle ilma olõs kõigilõ tiidä, õt vot kimmä söõgioppusõ perrä tettü kohopiimäjuust om tuu ehtsä ja kimmäs sõir. Tuuperäst piäme mii', seto rahvas, väega uhkõ olõma, õt sääne asi sai aetu ja sääne paigamärk sõiral no' olõmah om. Paigamärk om suur avvua. Sõira paigamärk om edimäne paigamärk, mis om antu Eestih söõgilõ.

Arotimõ ka tuud, kuimuudu nakamõ Seto Kuningriigih õigõt sõira vällä sortma. Tšuu prostambalt võimõ üldäki, õt õga handsa ajaminõ ka Setomaal olõ-i lubatu asi, a õks aias ni õks tuvvas mõõduvõtulõ ni õks kiäki saa handsameistris. Nii tulõ ka sõiraga tetä' – sõirameistri kotusõ pääl teeme õks võidutegemist, a õnnõ jaotamõ sõirakõsõ' kattõ erä parki – nuu', mis ommava' vanna muudu, paigatähe perrä tettü', ja mis ommava' vahtsõtmuudu – helde käe ja süämega tettü sõir.

Sõirameistri' arotiva' taad asja mito tunni, kuuholõkilõ olliva' kutsudu' viil ka noorõ' tütrigu' maeloministeeriumist, kiä' viil kõrra kõnõliva' sõirast ja paigatähest. Asi sai kõrd-kõrrast õks selgembäst ja mõni asi jäi õks viil segäsest. Lepeme kokko, õt sõirameistri' tulõva' viil kõrra vai mito kokko ni arotasõ' taad asja, kuimuudu sõir ja kohopiimäjuust no' kõrvuusi elämä nakasõ. Panõmõ kõigilõ huvilistõlõ siia' ka aad-rõssi', kost saat otsi' lugõmist ni oppust sõira kotsilõ. Kõgõ paremb, ku saat tulla' kuuholõkilõ, ku sõirameistri' jäl kokko tulõva' ni sõiraasja arotama nakasõ. Olõdõ kõik oodõt! Kiä huvvi tund, tulkõ, mi proomi anda' laembaalõ ringilõ tiidä. Olkõ' kõik terve', kiitke' õks sõira ja ku vaia, tülütäge' minno vai Riekat, saamõ teile seletädä' paigatähest ja sõirast.

Muna ja kana paradoks Setomaa ettevõtlusõh

Käeh om süküs, vilä-korstusõ ja ka' kokkovõttidõ tegemisõ aig. Ettevõtja' kõrraldasõ' oktoobrikuu edeotsah ettevõtlusnädalit. Setomaa tunnust ummi ettevõtlikkõ inemisi 12. oktoobril tunnustamisüritusel. Majandusnõvvoandjana taha jaka' ummi tähelepanõkit Setomaa ettevõtlusõst.

KRIISI TARMO

Setomaa Liidu majandusnõunik

Artikli alosõs om Setomaal registreerit ja tegutsõvidõ ettevõttidõ 2019. ja 2020. aastaga majandusaastaga aruandidõ analüüs, mia sai ette loet iihpuul' tinnustusüritusel.

Setomaa om Eestih ja laebalt tiidä' innekkõkkõ ku uni-kaalnõ kultuuripiirkund. Kultuuri kandjist omma' piirkun- nah elävä' inemisõ, kiä' hoitva' alalõ ummuudu kultuuri. Õt inemisõ' saasi' ellä' umah armsah kodokotusõh, piat näil olõma rakõndus ja tuust tulõv sissetulõk, minkõst saat ar' ellä'. Kõgõ parep om kultuuri alalõ hoita' ja arõnda' kotusõ-pääl läbi ettevõtlusõ. Tuu nimel om Setomaa Liit kõik aig pingutanu', kõuteh ummi võimaluisi kasutõh kultuuri ja ettevõtlust.

Ettevõtlusõ aktiivsusõga' om Setomaal hõste. Registree- rit om kokko üle 400 ühingu ja näid tulõ kõik aig mano. Pääl

Seto Küük Tikupoisi laadol.

Eräkogo pilt

om viil 150 füüsilsidõst isikust ettevõtjat, nuid jääs vähäbäst. Registridõst tuvastõdav Setomaa majandusõ summaarõnõ tšuu veidebä ala 30 miljoni euro aastagah. Tuust AS Värskä Vesi om umbõs kolmandik ja üteh AS-ga Värskä Sanatorium andva' kats suurt poolõ kogo ettevõtlusõ käibest. Katõ suurõ kogokäive om veidebäs jäänü', mia ütest külest näütäs kogo ülejäänü' väikoba ettevõtlusõ kasumist ja tõist piteh majutussektori suurt tegijät tabanu' piirangidõ mõõ.

Setomaa majandust uurih om vaia tähele panda' katõst liidrist üle jäänüsit. Riikligu statistika andmidõ alosõ om Setomaa põllumajandusõ ja mõt-sandusõ piirkund. Kaieh harit põlda ja maahavõõdõt mõtsu, om tuu õigõ. Majandusligõ

näütajidõ poolõst ommaki' põllumajandus ja mõtsandus viivillimisõ ja kuurortravi peräh kats järgmäist tähtsät majandusharro. Kõik näüs loogilinõ ja majandusliguh mõttõh om ka' loogilinõ.

A õks, Setomaa n-ü müü hin-näst kultuuripiirkunnana. Tuu om tuu, minkõ peräst Setomaalõ tuldas ja minkõ peräst Setomaalt peri asju tiidäs. Andmit tiidmaldä' arvssi, õt kõgõ levinüp ettevõtlusvaldkund Setomaal võisi' olla' kõüdet kultuuriga'. Tuud om ummõhtõ nii väiga' nätä'. Kaemalda' toolõ, õt kultuurivaldkund om nätä' ja publikulõ tšihit, löüdü Setomaal mu arvamisõh kahtlõji. Tõtõ tull vällä äriregistri andmidõst. Setomaa ettevõtlusõst märkmistväärselt kõgõ inäp om uma päämitsõs tegevüsvaldkunnas kirotanu' kunst, kul-

Talinah mihklipäivä pidämäh

KEERPALU MARIKA

Olõ aastagidõ joosul õks mitmit kõrdõ kuuldu, õt Talinast Setomaalõ om maa lühep ku vastapiteh. Ni olõ-i mulgi midä kittä', olõ-i esi' ka kuigi sagõhõhe trehvänü päällina vai kohe muialõgi', ku sõbrakõsõ' leelopargõst omma' praasnikka pidänü'. Timahava, ku kuuli, õt jalki kutstas Talinahe mihklipäivä pidämä, võti töö-meli plaani taa via paranda'. Nii sõidigi 2. oktoobril Eesti Vabõhumuuseummi, koh soo aastaga jo katõtõistkümnendät kõrda mihklipäivä peetäs. Üte-liisi peeti ka Piiriveere sibula-ja kalalaata.

Panni, naane ma, kodo korvi ala, tarõkõsõ taba taado, kassi jäti koto hoitma, tiidõ tüüd tegemä, esi' kääni kaasa kanglihe, ülä istõ ma kõrvälõ, päällina ar' põrodi, sõidi arä sakstõ liina, liina lätsi leelotama, Talinahe ar' tandsma.

Puulpühä hummok 1. oktoobril. Ilm oll' kül' sügüse-muudu külm, a päiv paistu ni puie kõlladsõ'-verevä' rõiva' tei' meele rõõmsast jo inne Vanatalo moro päälä joudmist. Laat jo käve ja rahvast tull' kõõ tassahillä mano. Laa-

Mihklipäiväl lüüdi tandsu.

Talvari Peetri pilt

dol müüdi kõõsagamaist talo-kraami: sibulit ni sahvti, raamatit ni rüäleibä, purki pant siini, mahlu ni kõõsagamatsi hoidisit. Pakuti oinaruuga ni sõira. A õgas õga lavva mano saaki-s, kõgõ trehvisi sugulaisi, sõpru ni tutvõdõga. Mõista-s afa mõtõlda', ar' ma tiia-s arvada', õt päällinah pidol üle üte inõ-misõ kõik hüä' tutvva' omma'!

Laado pääl, kiä tahtsõ, sai opitarõh kävvu', näütüest pupesit tegemäh. Latsõ' opõ' moro pääl karka pääl käumist. Tulõdi ka sõpruga miilde, kuis latsõna hobõsõrattilt korgõbidõ karkõ päälõ ronõ, ku maast kün-nü-s minemä.

Mihklipäivä alostusõst peeti postisässona man palvus: esä

tuur, meelelahutus vai sport. Tervelt viiendik kõigist registrihe kannõtuist! Ku kultuuri-ettevõtlusõlõ mano panda' kohalikku ello edendäv mitet- tulundustegevüs, sis katõ päälä kokko om tuu piaaigu kolman-dik registreerit ettevõtlusõst.

Säntsele ettevõtlusaktiivsusõlõ tuginõdõh või julgõlt üldä', õt Setomaa om kultuuripiirkund ka' ettevõtlusõ mõttõh. Kultuuriettevõtja' erälde võõ-tuna omma' päämätselt väiko', a kokko om kultuuriettevõtlus rahalitsõlt suurõp ku terveh Verska sanatoriumist üle jääv majutus ja toitlustus. Vai ku mi kõnõlõ kultuuri- ja turismipiirkunnast, sis ettevõtlusõ statistika andmidõl om inäp tegemist kultuuripiirkunnaga'. Kultuuriettevõtlusõ käive om kolmandik kohaligu põllumajandusõ vai mõtsamajandusõ käibest. Kultuuriettevõtlus om rahalit-sõlt tšuu väikõp ku terveh kaubandus vai kõik ehitüs, tävveste võõrõldav kogo haldustegevüsõ ja veondusõga'. Ja kõigist tõisist ettevõtlusvaldkundõst suurõp. Väiga arvõstatav tullõm!

Kua sis om tähtsäp, kas kultuur vai ettevõtlus? Tuu om sama, ku päälkiräh muna ja kana paradoks. Kua sis õks oll inne? Kultuur ja ettevõtlus kääv' Setomaal kuu, tööõ-tõist toetõh. Sool aastagal tunnustõt ettevõtja' omma' kõik kohaligu kultuuriga' inäp vai vähäp kõüdet. Kultuuriga' kõüdet ettevõtlus om sissetulõki. Kultuur luu ettevõtlusõlõ eel-dusi, tege vallalõ turgõ, meelütäs külälisi ja om samah eis' erilinõ jago ettevõtlusõst.

tõõsõki 'naase'. Kimmä noorõ pillipidäjä perrä sai tandsi', kiä tahtsõ, ni tahtjit ollgi parrahe. Oll' leelotajji, tandsjit, kargusõkargajit ni päältkaejit, nii ku Setomaalgi. Ku ümbretsõõri omma' uma' inõmisõ', lätt õks ilo ilosahe, läävä' laulu' ladusahe. Päälekauba oll' tuulsamal pääväl Vanatalo laudah Heliste Leida tsõõrikplaadi rahva ette tuuminõ. Ahvena Marika ja Leida tütar Polmani Helen olli' asah iistvidäjä'. Väiga illos oll' ja läts sügävält süämehe!

Kodo sõitõh kõõ viil mõtli ja kõnõli, õt kagos oll' kõik hõste. Tenotundõga mõtli ka toonatsidõ inõmiisi päälä, kiä' nii hüä' rõiva' omma' tennü' – lämmä', ilosa', kimmä'!

A veidkene kahõ ka oll' – tuust, õt Talinah pidävä' umadsõ' jo katõtõistkümnendät vuuri mihklipäivä kirmaskit, a ma trehvisi edimäist vuuri, ni tuust, õt taudi peräst saa-s tulla' nuu', kiä' tahtsõ' tulla' ja tõisil aastagil käunu' omma' vai olõ-i.

Aitõmma tegijilõ ni suurõ vaiva nägijilõ,

kumarusõ tii kokkokutsjalõ,

käumi' õks kokko, ku kutstas,

olõm' õks hoolõh, ku hõigatas,

kokko tulõ ku hõimukõnõ, uma

hõim tulõ hõpõnõ,

umah keeleh sis kõnõlõ, ummi

laula mi laadida.

Kae' perrä!

- https://www.agri.ee/et/nimetuse-soir-registreerimine-kaitsstud-geograafilise-tahisena.
- https://www.agri.ee/et/eesmargid-tegevused/pollumajandus-ja-toiduturg/kvaliteedimargid
- https://www.agri.ee/sites/default/files/content/ministeerium/kaitsstud-tahis-2019-09-soir-spetsifikaat.pdf
- https://www.agri.ee/sites/default/files/content/ministeerium/kaitsstud-tahis-2019-09-soir-koondokument.pdf

„Poiss näkk rooskõist palo pääl...” Goethe luulõ’ seto keeleh

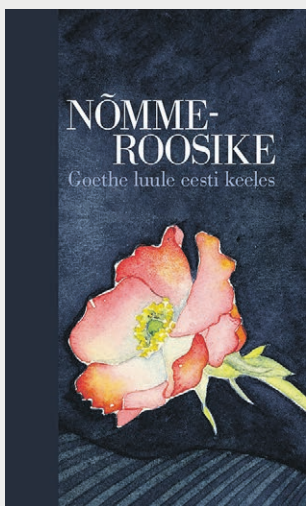
„Nõmmeroosike. Goethe luule eesti keeles” – säänest päälkirja kand augusti lõpuh Tarto Ülikooli Kirästüseh trüküst vällä tulnu luulõ-kogo, minka pandsõva’ kokko Lukasõ Liina, Renniku Susanna ja allakirotano.

AABRAMSI VAHUR

Paksuh raamaduh omma’ kõik šaksa kiräniugu Goethe Johann Wolfgangi (1749–1832) luulõ-loomingust eesti kiilde ümbre pantu’ teksti’. Seenimaani oll’ Goethe luulõ ainumad-sõst eestikiilsest tõlkokogost 1968. aastagal ilmunu „Luule-tusi”, minka oll’ ümbre pandnu Sanga August. A pääle Sanga om Goethe luulõ eesti kiilde pandnu viil 82 tõlkjat. No’ omma’ kõigi näide tõlkõ, minka üteliisi kaeminõ and võimalusõ saia’ pilti ka luulõ-tõlkõ aoluust, ütitside kaasi vaihõlõ korat.

Raamadust olnu Seto-maa aoleheh vaia tuuperäst kõnõlda’, õt säääl om ar trüküt ka katõssa setokiilset tõlgõt ja üts tarto- ni üts võrokiilne tõlgõ’. Setokiilside tõlkidõ autor om folklorist, luulõtaja ja lau-lutsura Kalkuni Andreas.

Kalkuni Andreasõ tõlkõ’ omma’ kõikõ vahtsõbidõ hulga, mitä raamaduh “Nõmmeroo-sike” löüdü’ võit. Õt raamadu kokkopandminõ oll’ pikk tüü ja võtsõ umbõs nelli aastakka, ilmuva’ kolm Kalkuni And-reasõ tõlgõt („Ofavitsakõnõ”, „Kannikõnõ” ja „Kalamiis”) jo inne raamadu valmistsaa-mist 2018. aastagal lastõaokirä Täheke edimädeh setokiilseh numbrih. Ülejäänü’ viis tõlgõt („Ikja meelütämine”, „Jõõ vee-reh”, „Kavvõlidsõlõ”, „Aruppu-

Johann Wolfgang Goethe
NÕMMEROOSIKE
Goethe luule eesti keeles

- Kokko säädnü ja toimõndanu Vahur Aabrams, Liina Lukas, Susanna Rennik
- Tartu Ülikooli Kirjastus, 2021, 775 lk

mine” ja „Mitoõid muudu armas”) joudva’ lugõjidõ ette edimäist vuuri tah raamaduh. Nä omma’ edimäde’ Goethe luulõ setokiilse’ tõlkõ’. „Ofavitsakõsõ” originaal „Heiden-röslein”, minka perrä sai pääl-kirä ka raamat „Nõmmeroo-sike”, om üts šakslaisi „luulõkuniga” Goethe vanõbit ja kõikõ tuntubit luulõtuusi. Taad om eesti keelde ümbre pantu 12 kõrda, edimäist vuuri Kuhl-barsi Friedrichi puult 1868. aastagal. „Kannikõsõ” originaali „Das Veilchen” edimädeh ja ka kõikõ tuntubast eestikiilsest tõl-kõst om Grenzsteini Ado „Eller-hein”, minkalõ 1885. aastagal tekk ilosa viie Saebelmanni Friedrich August. Kalkuni And-reasõ tõlkidõ trükkujoudminõ om kirändüssündmüs, inne oll’ šaksa luulõklassikast tõlgit seto kiilde õnnõ üts luulõtus: 1909. aastagal ilmu Petseri Postime-

heh Heine Heinrichi „Petäj” („Ein Fichtenbaum steht ein-sam”) Rappo Jaani tõlkõh.

Muusigasõbra ja laulmist korgõst hinnanu Goethe luulõ’ om šaksa laulutraditsiooni üle ilma lakja levinemisele pallo abist olnu. Väega pallõdõlõ timä luulõtuusilõ omma’ viie’ tetti. Näütõst om 1780. aasta-gal kirotõt luulõtusõlõ „Wand-rers Nachtlied” II, minka Kaalepi Ain tõlksõ 2005. aasta-gal võro kiilde päälkiräga „Tiikäijä üülaul”, luudu ao joosul joba üle katõsaa viie. Ka eesti kiilde tõlgiti Goethe luulõ 19. aastagasaal, kuna ümbre-pandmisõga algust tetti, edimäit päämidselt õks koorilaulu-repertuaari tävendämisesist.

Pakmisõ hindä vaba voli perrä Goethe luulõ seto kiilde tõlki’ teivä’ Kalkuni Andrea-sõlõ raamadu „Nõmmeroo-sike” kokkosäädjä’. Juhtu nii, õt tõlkja sortsõ hinele niisamatõ vällä laululidsõ’ luulõtusõ’.

„Mu jaost omma’ Goethe kõgõ tutvaba’ luulõtusõ’ nuu’, minkalõ Schuberti Franz om viie’ kirotanu’. Opsõ Tar-toh Elleri Heino Muusiga-koolih klassikalist laulu ja säääl oll’ tuudaigu vanakooli oppaja’, nii õt šaksa Lied’il (laulul) oll’ tähtsä kotus – kas tahtsõ vai taha-s,“ kõnõl tõlk-ja ja üteli’ mano, õt tõlksõ pääle edimädeh valuga sortit rahva-laulu muudu luulõtuusi „Ofa-vitsakõnõ” ja „Kannikõnõ” ka mõnõ’ sääntse’, midä anna-i kuigi kokko panda’ ei rahva-laulu õga talopujaromantikaga: „Usu, õt seto kiilde saat ka väega keerolist luulõ ümbre panda’.” Goethe luulõlõ om tõtõstõ pallo viise kirotõt – tull’ vällä, õt kõigist naistki luulõtuusist omma’ ilosa’ laulu’ olõmah!

Õt „Heidenröslein” seto keelehki kõlas, näüdäs Kal-kuni Andreas 28. septemb-ril Tartoh Kirändüse Majah

raamadu kaajatsil, ku laulsõ „Ofavitsakõist”.

„Poiss näkk rooskõist palo pääl, verrev ruus oll’ paloh ...”

Ku mõtõlda’, õt „Nõmmeroo-sikeseh” om 628 tõlgõt 391 originaalluulõtusõst (minkast om Sanga August ümbre pandnu kõikõ rohkõba, umbõs üte kol-masjao), sis tulõ muidoki üldä’, õt Lõunõ-Eesti keelevariantõ om tõlkmisõl tarvitõdu’ väega vähä. A tuu man tasonu mee-leh pitä’, õt edimäne tõlgõ’ Goethe luulõloomingust tetti tarto kiilde. 1841. aastagal ilmu Õpe-tatud Eesti Seltsi puult vällä ant tartokiilseh aabits-lugõmi-guh Tarto Maarä kerigu oppaja Gehewe Carl Heinrichi tõlkõh Goethe Jeesuse-teemaga bal-laad „Legende”. Gehewe tõlgõ’ „Essa nink poig” oll’ tetti õigõ vabalt ja päälegi proosah, riimit värseheh oll’ tõlgit õnnõ ballaad-i perämäde’ nelli rita. Võtsõ kõvastõ aigu, kooni 2005. aastagal tull’ Kaalepi Aini tõlgõ’ ja timahava ilmuva’ Kalkuni And-reasõ tõlkõ’. A tõtõasi, õt üle katõ kolmasjao Goethe luulõ eesti kiilde tõlkjit om olnu peri Lõunõ-Eestist, tähendäs tuud, õt vähäbält 19. aastagasaal ja viil 20. aastagasaal edimädeh poolõhki tõlkõ näist suurõp jago kimmähe kiilde, mia olõ-s näide imakiil.

Sääne om aolugu. Lõu-nõ-Eesti keelevariantõ, säälhulga seto keele kuulsus om täambädeh Eestih õnnõst võrrõldamalda’ korgõp, ku taa oll’ viil inne Tõist ilmasõta, ku „Seto lugõmiku” tõõsõh osah „Kodotulõ” (1924), nii ligebäle sada aastakka tagasi, tull’ vällä Rāpinä mehe Voolaine Pau-lopriidu tõlkõh terve rida eesti luulõklassikidõ tekste. Keele elojoudu näütäs muu hulga tuuhu kiilde tetti tõlkidõ hulk. Tasos niisis luuta’, õt Kalkuni Andreasõ tõlkilõ tulõ jakku.

Kumu vahtsõnõ näütüs kuts tutvust tegemä Lõunõ-Eesti kunstnigõ ja kultuuriga’

22. oktoobril tetäs vallahõ Kumu kunstimuusiumih Lõunõ-Eesti kultuurilõ ja säälsidõ autoridõ loomingulõ pühendet näü-tüs „Talomuro ilmaruum. Lõu-na-Eesti loojad”, koh kaetas lähebält kunstnigõ ja kotusõ-vaimu suhet ja Lõunõ-Eesti mõõ Eesti kunstimaastigul.

Näütüsel om esindet pallõ-sidõ tuntubidõ 20. saandi edi-mätsel poolõl tegutsõnu’ Eesti kunstnigõ looming. Vällä om pia vieikümne kunstnigu teosõ’, näide siäh Karl Pärsimägi, Konstantin Süvalo, Jaan Vahtra, Eduard Rüga, Villem Ormis-son, Jaan Koort, Peet Aren, Konrad Mägi, Ants Murakin, Roman Nyman, Andrus Johani ja Eduard Wiiralt. Eiserälitsõlt nõst näütüs vällä Eduard Tim-bermanni, kinka eräkõrdnõ looming om jäänü’ sooaoni’ ilmaasalda’ liisnalt taadõplaani.

Näütüsel ja tuuga’ üteh kau-vah raamaduh uuritas, kuvõrra om Lõunõ-Eestist peri kunst-nigõ loominguh mängnü’ rolli kotusõvaim vai genius loci, mille sündü’ täpselt siih Eesti 20. saandi edeotsa radikaal-sõba’ kunstiuuvõndusõ’, kuv-vamuudu kujondi’ Lõunõ-Eesti kuvandit vanavara kogomis-kaugi’, mäntsena om kunstnig’ nännü’ sood loodust, kultuuri ja inemist ja kuis Lõunõ-Eestist kujonõsi puhkõkultuuri ja 1930. aastagidõ patriootilisõ ideo-logia lipulaiv. Mõõdult joons-tus vällä kunstnigõ huvi eksoo-tilisõs ja arhailisõs arvat Seto-maa ja Petsere vasta. Välläpa-nõki päämäne rõhk om perioo-dil 19. saandi peräotsast kooni’ Tõõsõ ilmasõa peräotsani’, selle õt tuul aol oll’ pääle üldidsõ rah-vusligu ja poliitilisõ hindätiid-

vüse definiirmisõ kitsap kotusõ identiteediloomõ, mia haard ka’ Lõunõ-Eestist.

Näütüs „Talomuro ilma-ruum” om aol, ku huvi Lõu-nõ-Eesti kultuuri ja säälse perändi vasta kõik aig lätt suu-rõbast. Viimätsil aastaküm-nidõl jovvulitsõlt huugu mano saanu’ Lõunõ-Eesti kultuuri uuringidõh tulõva’ vällä kol’ suurt valdkunda: kiil, perimüs ja kirändüs. Ja viil om viimät-sil kümnendidõl olnu’ Lõu-nõ-Eesti „heräneminõ”, jovvu-linõ kohaligu identiteedi nõsõ-minõ, mia om sügävält juur-dunu’ kultuurinähtüisil, nii ku uma kiil, kombõ’ ja luudusõga’ kuuh eläminõ.

Näütüse kuraator, kunsti-tiidlane Pählapuu Liis ütles, õt paraku olõ-õi Lõunõ-Eesti kunstnikkõ ja näide loomin-gut sooaoni’ kaet peritoluko-tusõ poolõ päält. „Kirändüse ja perimüslükõ-etnograafi-lisi uurimuisi kõrval olõ-õi sooaoni’ käsitlüisi, mia’ analüü-sisi’ lõunõeestilikkust piirkun-nah kasunu’ ja sooga’ kõvastõ kõüdet kunstnigõ loominguh. Ummõhtõ omma’ Lõunõ-Ees-tist peri pallõ’ Eesti kunstielo edeotsa modernistligu’ võt-mõautori’, kinka looming om mõotanu’ mi kujotluspilte ja arvusaamisi lõunõeestilikkus-sõst,“ kirotas Pählapuu.

Näütüsegä’ üteh kauv pub-liguprogramm haard nii täüs-kasunuilõ ku ka’ latsilõ tsihit ekskursioonõ, tüütarri ja tõisi sündmüisi. Spetsiaalsõlt näü-tüse jaos luud audiogiid tutvus-tas valikut eksponeerit teostõst eesti, võro ja inglisõ keeleh.

Näütüs om vallahõ 10. april-lini’ 2022.

Andrus Johani „Munk Petseri kloostriist”.

Eräkogo pilt

Hüä’ sõbrakõsõ’ ja hüä’ uudisõ’

VARIKSOO ELENA

Peteremaa setokõisil oll’ teküs aastak – oll’ hulga ilosit kokko-saamisi hüvvi sõbrakõisiga’ ja hüvvi uudissit.

Ma käve juulih Lõivu Ene, Bogatševa Margarita, Majagu Dmitri, Majagu Nastja ja Ivanova Jekaterinaga’ Irboska muusi-umist Krasnojarski setokõisi man. Haidaki külä, mia om Siberäh setokõisi keskus, võtt

meid vasta nii ku sugulaisi. Mi olli kerkoh teenstüsel, käve muusiumih, anni kingtüse’ üle ja õdagu jalodi suurõh kirma-sõh – tähisti külä 121. aastaga-päivä. Suur teno Leedo perrele, Galina Jevsejevalõ ja kõigilõ

nuilõ, kiä’ miika’ kokko sai’!

Meil õnnahtu Krasnojarskih kokko saia’ Oinetsi Veeraga’, kiä vei meid liinaekskursioonilõ ja näüdas huvtavvi kotussit.

28. augustil, maarapääväl, mi oodi nii väiga’ ummi seto-kõisiga’ Nedsäjäh kokkosaa-mist, a tehniku’ otsusti’, õt mi näe ütstõist järgmädsel kõrral. Kaemalda’ ringhäälingu probleemele läts praasnink Radajah hõste. Tsirgukõsõ’ sai’ ilostõ kõrda, lauli’ hümnü, tei’ kõigilõ külälisilõ kontserdi ja tandsõ’ näidega’ serjožat. Ja ku hüä miil oll’ meil nätä’ ummi sõpru – Harakka Dimat perrega’ ja udmurtõ, kiä’ miika’ üteh esi-nesi’! Suur teno kõigilõ kõrral-dajilõ, külälisilõ ja nuilõ, kiä’ meid toedi’!

Augustih õnnahtu meil võita’ 400 000 ruublit toetusrahha seto kultuuri jaos Petsereh. Mi umblõ no’ rõivit ja valmsta ette detsembri üritüisi. Mi looda, õt kõik lätt hõste.

Mi tervidä kõiki setokõisi Eestih, meil om väiga’ ikäv ja mi soovi, õt koroonataud lõpõsi’, õt mi saasi’ kõik ütstõist nätä’ ja üsätä’. Seto kultuur eläs edesi!

Tsirgukõsõ, udmurdi’ ja isuri’ Radaja festivalil.

Variksoo Elena kogo pilt

Kersti Kaljulaid käve Treskih hüvaste jätmäh seto kuuhtüü-kaaslaisiga. Pilt FB-st

Tenolaul mi presidendile

Kaljulaide Kerstile

Täämbä kutsti meid tähistämä,
armit aastit arotamma.
Astut alla sa amõtist,
kulla korgõlt kotusõlt.
No' naka ma sinno kitmä,
ausahe naka ma avvustamma.
Tarka olõt naanõ sa Talnast,
pääga naanõ päälinaast.
Toona' kutsti sinno kuningast,
pallõldi aia presidendist.
Kontrollikoast sa kodo tullit,
Euruupast Eestit edendämä.
Vabariiki sa' valitsi',
joonõ järgi juhendi'.
Olle' korgõ' sul kohustusõ',
ausa' asaaajamisõ'.
Sää-s säädüst sa sälä taadõ,
viska-s väärtüisi värehti taadõ.
Siididse olõt sa süämega,
hõbõhõdsõ sa hingega.
Umbli' kokko sa õigusriigi,
koie' kokko mi kogokunna.
Hoi' tuud, mis vaia hoita',
kaidsi' noid, kiä' kannahiti'.
Teiet tähtsäst sa tiiduse,
avvu sisse nõsti' arukusõ.
Lupa-s ilma sa lämmäst laskõ',

kliimat lupa-s kuumast küttä'.
Tossu laskõ' taivahõ,
prahti lupa-s jättä' pridanasta.
Mõtsa palkõ palotada',
eläjit essütäda'.
Sis jääs ilma nii ku inne,
jääse päivä nii ku päivä.
Saisi' sa naisi ni perre iist,
kaidsi' kulla näid kuia iist.
Tohi-i pereht piitsal pitä',
naisi hoita' nufatuhõ.
Naist tulõ hellält hoita',
pereht peo pääl peesütä'.
Naisil palka tulõ massa' parõmbat,
miihipalga mõõdulist.
Sis mi elä ilosahe,
latsõ' kasusõ' kallihe,
Eesti riik lätt edesi.
Olõ-i ummi sa ka unõhtanu,
meidä meelest minehtänü.
Ku õks sälä säie' sa seto rõiva',
sammõtkarva panni' sukmanni.
Kõik ilm sis sedä kitt',
seto rõivit avvustõlli.
Olõt nopõ sa naasekõnõ,
virk olõt sa virvekene.
Läpe-i üüd sa maada',
läpe-i padõl puhada'.
Kõnnit sa läbi kõik külä',

astut läbi kõik alõva'.
Õga sa astu-s suurõlitsõlt,
õga kõnni-s kõrgilta.
Astõh meid sa avitit,
kõndõh kõigiga kõnõlit.
Miiki saie rivi pääle,
uhkidõ otsa pääle.
Naanõ tullit sa Nedsäjahe,
küllä korgõ küläläline.
Õga pelgä-s sa tüüdä tetä',
tüüdä tetä', vaiva nätä'.
Pannit sõrmõ' sa sõudmahe,
käpe' käe' käumahe.
Võtiti aigo sa arotõlla',
küllä võtiti aigo meid kullõlda'.
Soo lää-ei meil minneh meelest,
õga süvveh süämeest.
Sullõ anna mi suurõ teno,
hõpõ anna mi aifumma.
Sullõ päiv pääle panku',
aig sullõ andku' asõmõlõ.
Teno su tüüd tunnistagu',
aasta' vaiva vähendägu'.
Julgus tiid sul juhatagu',
tarkus tiid sul tähistägu'.

VALGU MEEL,
Seto kuninga sõnolinõ
5.10.2021 Setomaal Treskih

Sündmüse' Setomaal

- 6. november kell 15 kontserdiõtak – Piret Päär ja Kulno Malva Kitsõ külätarõh.
- 11. november kell 13 nahtsipäiv Suurõ-Rõsnah.
- 11. november kell 15 nahtsipäiv Säpinäh.
- 12. november kell 11 mardilaat Setomaal Verska talomusiumih.
- 13. november kell 16 tiatriõtak Verska kultuurimajah.
- 23. november kell 16 kadripäevä söõgi' Lüübnitsa küläkeskusõh.
- 27. november kell 11 opilasfirmadõ laad Verska kultuurimajah.

MTÜ Setomaa Turism ots

JUHATAIJA

Sul omma' kõik röö' tarkusõ' ja mõistmisõ':

- tahtminõ Setomaad tutvusta'
- mõistat iist vitä' ja turunda'
- projektega' kamanda'
- inglise kiil
- tüükogõmus turismivaldkunnah
- leplikkus

Mi paku:

- saat edendä' Setomaa turismi
- miilikõutvõt tüüd
- huvtava tüüd
- teosttegemisevõitõ
- kindlat sissetulõkit
- mõnõpäävällist kotoh tüütegemist

Saada' uma eloluukirjeldüs ja motivatsioonikiri
12.11.2021 elin@setomaa.ee.

Info: elin@setomaa.ee, tel 5622 0903, www.visitsetomaa.ee.

SÜNNÜPÄÄVÄ' NOVEMBRIH

Rüütli Ingrid – 86

3. november
folklorist

Viinalassi Ester – 68

3. november
Ilolanga leelonaane

Kabi Riina – 73

4. november
Sõsarõ leelonaane

Metskaevu Elvi – 62

7. november
Helmise leelonaane

Kahuski Salme – 35

9. november
pilli-, tandsu- ja
käsitüünaane

Kosemäe Olga – 66

10. november
Ilolisõ leelonaane

Tigasõ Vilma – 80

12. november
Petseri 2. Keskkooli
innine direktor ja oppaja

Kera Volli – 66

14. november
sootska

Kõivupuu Marju – 61

14. november
folklorist

Saaremaa Mari – 86

15. november
Hõpõhelme' ja Meremäe
mehe' leelonaane

Riitsaarõ Raili – 78

15. november
käsitüümeistri

Sarvõ Õiõ – 66

15. november
sootska, sõnolinõ,
Seto Leelotarko Kogo
vedosnik

Hõrna-Ülperi Maafa – 32

17. november
leelotaja

Linnupuu Anne – 96

19. november
lauuimä, leelokoori
Helmekaala'
kokkokutsja

Sontsi Karin – 51

19. november
Mikitmäe kooli
direktor

Pavlova Nadežda – 48

21. november
kultuuritüütäjä
Petserih

Kittusõ Kelly – 27

21. november
Taarka Perimustiätri
tegevjuht

Pikkuusi Aavo – 67

23. november
olümpiavõitja

Lõbu Ragner – 51

24. november
vanaajamajamiis

Panovi Peter – 60

25. november
Liinatšura'
laulumiiis

Bogatšova Malle – 55

25. november
muuseumitüütäjä,
Kosõlka koori
leelonaane

Järvelaidi Peeter – 64

28. november
õigustiidlänne

Orasõ Janika – 58

28. november
rahvaluulõ- ja
muusigatiidlänne

Žvirblise Ülle – 56

29. november
Ilolisõ leelonaane

Piirisilla Aivar – 58

30. november
Seto Miihi Summa
ja Veõ' laulumiiis,
Tuhkwizza pillimiiis

Setomaa Vallavalitsus
suuv õnnõ:

Aleksandra Talupoeg

94

Olga Kalev

93

Aleksandra Sillaots

92

Alma Ojastik

91

Maria Ninaste

90

Maria Tammeter

90

Militsa Turi

88

Leida Poolak

87

Eve Kosterkova

86

Maria Saaremaa

86

Jevgenia Andrejeva

86

Jekaterina Vaskova

86

Olga Adari

86

Jaan Luhte

85

Alli Lillepuu

84

Aino Horn

83

Aleksandra Udalova

83

Eevi Kattai

83

Enno Kausmees

82

Tiia Kõivoste

82

Maria Lepik

81

Vilma Tigas

80

Veera Tammeorg

80

Maie Ledjanova

80

Jenny Kripson

80

Tiiu Anipai

79

Leida Mägist

79

Anna Aju

79

Aino Mägi

78

Raili Riitsaar

78

Maria Kullasaar

77

Mari-Ann Luhamäe

77

Alli Kuus

76

Udo Ivaste

74

Paul Piiri

74

Valentina Andrievskaya

74

Milvi Tein

73

Siina Kõiv

73

Märt Rebane

72

Kalev Leopard

72

Jaan Olesk

72

Endel Roots

72

Vello Djomin

72

Olga Arumets

71

Nadezda Serbak

71

Einar Lepa

71

Evi Svenov

70

Peeter Mändoja

70

Matti Alve

70